

T.C

BURSA ULUDAG ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

SOSYAL PSİKOLOJİ BİLİM DALI

**AFGANİSTAN TOPLUMUNDA MODERN GİYİMLİ
KADINLARA YÖNELİK ÖNYARGININ KALIPYARGI İÇERİĞİ
MODELİ, SİSTEMİ MEŞRULAŞTIRMA VE SOSYAL TEMAS
KURAMLARI TEMELİNDE İNCELENMESİ
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)**

Firroz RAOOFY

BURSA- 2021

T.C

BURSA ULUDAG ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

SOSYAL PSİKOLOJİ BİLİM DALI

**AFGANİSTAN TOPLUMUNDA MODERN GİYİMLİ
KADINLARA YÖNELİK ÖNYARGININ KALIPYARGI İÇERİĞİ
MODELİ, SİSTEMİ MEŞRULAŞTIRMA VE SOSYAL TEMAS
KURAMLARI TEMELİNDE İNCELENMESİ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Firooz RAOOFY

Danışman:

Doç. Dr Leman Pınar TOSUN

BURSA- 2021

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : Firooz RAOOFY
Üniversite : Bursa Uludağ Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı : Psikoloji
Bilim Dalı : Psikoloji
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı : IX + 84
Mezuniyet Tarihi : 19.02.2021
Tez Danışman : Doç. Dr. Leman Pınar TOSUN

AFGANİSTAN TOPLUMUNDA MODERN GİYİMLİ KADINLARA YÖNELİK ÖNYARGININ KALIPYARGI İÇERİĞİ MODELİ, SİSTEMİ MEŞRULAŞTIRMA VE SOSYAL TEMAS KURAMLARI TEMELİNDE İNCELENMESİ

Bu çalışmada, kadınlara yönelik kalıpyargıların ve algılanan sosyal mesafenin, giyimleriyle (geleneksel veya modern) bağlantılı olarak değişip değişmediği bir Afganistan örneğinde incelenmiştir. Elli beş katılımcıdan (26 kadın, 29 erkek) veri toplanan bir pilot çalışma yapılarak kalıpyargıları değerlendirmede kullanılacak sıfatlar belirlendi. Ana çalışmada ise, Afganistan'da yaşayan 152 Müslüman katılımcıdan (55 erkek, 97 kadın), veri toplandı. Katılımcıların yarısına bir Afgan kadının geleneksel (hicap) giyimli fotoğrafı, diğer yarısına modern (başı açık) giyimli fotoğrafı sunuldu. Fotoğraftaki kadını sevecenlik ve yetkinlik açısından değerlendirmeleri istendi ve bu kadınla aralarında algıladıkları sosyal mesafe ölçüldü. Ek olarak, günlük yaşamlarında fotoğraftaki kadına benzer kadınlarla temas kurma sıklıkları soruldu. İki farklı koşuldakilerin fotoğraftaki kadına dair değerlendirmeleri karşılaştırıldı. Karma Varyans Analizi sonuçları, fotoğraftaki kadın geleneksel giyimli olduğunda, modern giyimli olduğu koşula kıyasla daha sevecen değerlendirildiğini gösterdi. Ayrıca geleneksel giyimli kadın koşulunda sevecenlik ve yetkinlik düzeyleri eşit algılanırken, modern giyimli kadın koşulunda yetkinlik sevecenlikten daha yüksek algılandı. Bulgular ayrıca, modern giyimli kadınlarla daha az sosyal temas kurulduğunu ve onlarla daha yüksek düzeyde sosyal mesafe algılandığını da gösterdi. Çalışmanın ikinci amacı, modern kadınlara yönelik algılanan sosyal mesafenin düzeyini sosyal temas sıklığı, cinsiyet sistemini meşru görme eğilimi, sevecenlik ve yetkinlik kalıpyargıları üzerinden açıklamayı öneren bir modeli sınamaktı. Yalnızca modern giyimli kadın koşulundaki katılımcıların verilerine uygulanan Yapısal Eşitlik Analizi sonuçlarına göre, modern giyimli kadınlarla temasın az olması katılımcıların toplumsal cinsiyet sistemini meşru görmeleriyle ve sistemi meşru görmeleri, algıladıkları sosyal mesafenin yüksek olmasıyla ilişkilidir. Sistemi meşru görmek, algılanan sosyal mesafe ile doğrudan ilişkili olduğu gibi, modern giyimli kadını sevecenliği düşük olarak kalıpyargılama üzerinden dolayı olarak da ilişkilidir.

Anahtar Kelimeler:

Kalıpyargı İçeriği Modeli, Cinsiyet Sistemi Meşrulaştırma, Sosyal Temas Kuramı, Cinsiyet Kalıpyargıları.

ABSTRACT

Name and Surname	: Firooz RAOOFY
University	: Bursa Uludag Universty
Institution	: Social Sciences Institution
Field	: Psychology
Branch	: Psychology
Degree Awarded	: Master
Page Number	: IX + 84
Degree Date	: 19.02.2021
Supervisor	: Assoc. Prof. Leman Pinar Tosun

AN EXAMINATION OF PREJUDICE TOWARD WOMEN WITH MODERN CLOTHING IN AFGHANISTAN SOCIETY ON THE BASIS OF STEREOTYPE CONTENT MODEL, SYSTEM JUSTIFYING AND SOCIAL CONTACT THEORY

In the present study, the aim was to examine how the stereotypes and perceived social distance towards women are varied in relation to their clothing (traditional or modern) in an Afghanistan sample. Initially, a pilot study was conducted in which data from 55 participants (26 females, 29 males) were collected, and the adjectives that will be used as gender stereotypes were determined. In the main study, out of 152 Muslim Afghan participants (55 men, 97 women), half were presented with a photo of an Afghan woman wearing traditional clothes (hijap), while the other half were presented a photo of the same woman wearing modern clothes. They were asked to evaluate the woman in the photo in terms of warmth and competence. Also, participants' perceived social distance with the woman in the photo was rated. In addition, the social contact frequency with women similar to the woman in the photo was asked. The ratings given by the participants in two different conditions were compared. The results of the Mixed Analysis of Variance showed that in the in the modern clothes condition, the woman in the photo was considered more competent but less warm compared to the condition in traditional clothing condition. The results also revealed that the participants had less social contact with women with modern clothes and their perceived social distance was larger towards those women. The second aim of the study was to test a model in which the variations in the perceived social distance for modern women is explained by those variables: the social contact frequency, the system justification tendency and the warmth and competence stereotypes. The model was tested on the data from the participants in the modern clothes condition. The Structural Equation Analysis was used for model testing. According to the results, the low frequency of contact with women in modern clothes is related to the higher tendency to justify traditional gender system, and a high level of justification of gender system is related to a higher level of perceived social distance. System justification is directly related to the perceived social distance, as well as indirectly related through stereotyping woman in modern clothes as less warmth.

Key words:

Stereotype Content Model, System Justifying Theory, Social Contact Theory, Gender Stereotypes

ÖNSÖZ

Bu çalışma sadece benim emeklerimin ürünü olmayıp aynı zamanda hocalarım, arkadaşlarım ve ailemin önemli katkıları olmuştur. Zira bu sonucu ortaya çıkartırken zorluklara karşılaştığımda her an bu değerli insanlardan biri yanımda olmuştur. Dolayısıyla burada bu değerli insanlara birer teşekkür etmem gerektiğini düşünüyorum. Burada ismen anamadığım kişilerin ise anlayışlarına sığınıyorum.

Sosyal psikolojiyi sevdiren ve bilimsel bir çalışma yürütme ve tez yazım sürecinde ihtiyacım olabilecek, sahip olduğumu sandığım tüm becerileri geliştirmeme katkı sunan değerli danışmanım **Doç. Dr. Leman Pınar TOSUN**'a tez sürecinin tüm aşamalarında yardımını eksik etmeyen ve bana her zaman yeni bir şey kazandırırken tezime katkı sunan öğretici geri bildirimleri için minnettarım.

Tez jürimde yer almayı kabul ederek bilgi birikimlerini benimle paylaşan ve tez çalışmamı daha iyi bir düzeye taşıyan, Yüksek Lisans dersi ile Ebeveynlik Psikolojiye dair bilgi ve ilgi sahibi olmamda katkısı olan Yrd. Doç. Dr. Ahu ÖZTÜRK'e önerileri ile görmediğim ve fark etmediğim kısımları anlamama yardımcı oluğu, yolumu aydınlattığı için çokça teşekkürlerimi sunarım. Bilimsel ve kıymetli önerileri ve tez jürimde yer almayı kabul eden *Altınbaş Üniversitesinde* psikoloji Anabilim Başkanı Dr. Öğr. Üyesi Burak DOĞRUYOL'e çok teşekkür ederim.

Anket uyarlamada ve lisans eğitimimde bana psikolojiyi sevdiren Kabil Üniversitesinde Öğr. Üyesi **Spojmay ORİYA'ya** teşekkür borçluyum. Anketlerin geri çeviri yapmasında, veri toplama aşamasında ve meslek hayatımda katkısını esirgemediği için teşekkürlerimi sunuyorum.

Yüksek lisansımın eğitimi sürecinde benim özel hayatıma katkısı çok ve maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen dostlarım oldu. Paylaştığımız ve bu süreçte birbirimize verdiğimiz destek için Uzm. Psk. Elif KUTLU'ya, Senanur ŞAT'a, Psk. Teymur HUSEYNOV'e ve özellikle çocukluk dostum Jamshid WAKILI'ye teşekkürlerimi sunuyorum.

Son olarak her zaman ne istediğimi ve neye ihtiyacım olduğu konusunda beni benim kadar tanıdıklarını hissettirerek destek veren Anneme, Babama ve özellikle kardeşim Zubair RAOOFY'ye her şey için sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	I
YEMİN METNİ	II
İNTİHAL YAZILIM (ÖZGÜNLÜK) RAPORU.....	III
ÖZET.....	IX
ABSTRACT.....	X
ÖNSÖZ.....	XI
İÇİNDEKİLER	XII
TABLolar.....	XV
ŞEKİLLER.....	XVI
KISATLIMALAR.....	XVI

BİRİNCİ BÖLÜM

(KURAMSAL ÇERÇEVE)

1. GİRİŞ.....	1
1.1. KALIPYARGI İÇERİĞİ MODELİ (KIM)	5
1.1.1 AHLAK KALIPYARGILARI.....	7
1.1.2. KADIN ALT GRUPLARINA YÖNELİK KALIPYARGILARIN KİM ÇERÇEVESİNDE İNCELENDİĞİ ÇALIŞMALAR	9
1.1.3.MODERN VE GELENEKSEL GİYİM TARZLARI OLAN KADINLARA YÖNELİK KALIPYARGILAR	10
1.2. SİSTEMİ MEŞRULAŞTIRMA KURAMI (SMK).....	14
1.2.1. SMK VE KALIPYARGI.....	15
1.3. GRUPLAR ARASI TEMAS KURAMI.....	16
1.3.1 SOSYAL TEMAS VE KALIPYARGILAR.....	17
1.3.2. SOSYAL TEMAS VE SİSTEMİ MEŞRULAŞTIRMA	18
1.5. MEVCUT ÇALIŞMANIN AMACI VE HİPOTEZLERİ.....	19

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. YÖNTEM.....	23
------------------	----

2.1.1. ÖN ÇALIŞMA	23
2.1.1.1. Katılımcılar.....	23
2.1.1.2. İşlem	24
2.1.1.3. Veri toplama araçları	24
2.1.1.3.1. Demografik Formu.....	24
2.1.3.1. Kalıpyargı İçeriği Modeli Ölçeği.....	25
2.1.1.2. Bulgular.....	26
2.1.1.3. Tartışma.....	28
2.1.2. ANA ÇALIŞMA	30
2.1.2.1. Katılımcılar.....	30
2.1.2.2. Ölçüm araçları	30
2.1.2.2.1. Kendilerine Yönelik İzlenimlerin Değerlendirileceği Sosyal Hedeflerin (geleneksel ve modern giyimli kadınlar) fotoğrafları.....	30
2.1.2.2.2. Kalıpyargı Sıfatları.....	31
2.1.2.2.3. Sosyal Mesafe Ölçeği	32
2.1.2.2.4. Sosyal Temas Ölçeği.....	32
2.1.2.2.5. Cinsiyet Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği.....	33
2.1.2.2.2. Demografik Bilgi Formu.....	33
2.1.2.3. İşlem	33

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

(BULGULAR)

3.1. MODERN VE GELENEKSEL GİYİMLİ KADIN FOTOĞRAFI KOŞULLARINA ATANAN KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI	35
3.2. KALIPYARGI SIFATLARI ÜZERİNDE AÇIMLAYICI FAKTÖR ANALİZİ BULGULARI.....	37
3.3 BETİMSSEL ANALİZLER.....	37
3.4. YETKİNLİK VE SEVECENLİK DEĞERLENDİRMELERİNE İLİŞKİN VARYANS ANALİZİ BULGULARI	40
3.5 MODERN VE GELENEKSEL GİYİMLİK KADINLARLA SOSYAL TEMAS VE BU İKİ GRUBA HİSSEDİLEN SOSYAL MESAFE AÇISINDAN KARŞILAŞTIRMALAR	41
3.6. KORELASYON ANALİZİ	42
3.7. MODEL TESTİ.....	44

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

(TARTIŞMA)

GENEL TARTIŞMA	45
KAYNAKLAR.....	54
EKLER	62

TABLÖLER

Tablo 1. Ön çalışmanın katılımcılarına ait demografik bilgiler (n = 55)	24
Tablo 2. Sıfat listesi	26
Tablo 3. Kalıpyargı sıfatlarının sevecenlik, yetkinlik ve ahlak boyutlarındaki ortalama puanları açısından karşılaştırılması.	27
Tablo 4. Ana çalışmanın katılımcılarına ait demografik bilgiler	30
Tablo 5. Modern ve geleneksel giyimli kadın fotoğrafı koşullarına atanan katılımcıların demografik özellikler açısından karşılaştırılması	36
Tablo 6. 19 kalıpyargı sıfatına uygulanan açımlayıcı faktör analizi sonuçları	38
Tablo 7. Tüm değişkenlerin ortalama, standart sapma, madde sayıları ve güvenirlik değerleri.....	39
Tablo 8. Geleneksel ve modern giyimli kadınlara yönelik sosyal mesafe ve söz konusu kadınlarla temas düzeyi açısından karşılaştırmalar	42
Tablo 9. Geleneksel ve modern giyimli kadın koşullarında değişkenler arası korelasyonlar	43

ŞEKİLLER

Şekil 1. Afganistan’da kullanılan farklı örtünme biçimleri.....	13
Şekil 2. Çalışmada kullanılan hicap giyen ve başı açık kadın fotoğrafları	31
Şekil 3. Modern ve geleneksel giyimli kadın fotoğrafındaki kadına yönelik sevecenlik ve yetkinlik değerlendirmeleri.	41
Şekil 4. Yol analizi bulguları.....	44

KISALTMALAR

Aktarma	akt.
Arkadaşları	ark.
Bakınız	Bkz.
Katılımcı Sayısı	N
Ortalama	Ort.
Örneğin	örn.
Standart Sapma	SS

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Giriş

Modern dünyanın sosyal, politik, ekonomik ve kültürel koşullarında yaşanan değişim, kadın-erkek rollerindeki değişimi de beraberinde getirmiştir ve kadınlar toplum içinde geleneksel kadın rollerinden (örneğin anne, eş ve ev kadını) daha farklı rollerde de görünür olmuştur. Buna paralel olarak hem kadınların hem de erkeklerin zihninde, tek bir genel kadın imajındansa, farklı kadın alt gruplarına (örneğin iş kadını, ev hanımı, akademisyen kadın, seksi kadın...) yönelik ayrı ayrı imgeler oluşabilmektedir. Bu durumda kadın alt gruplarının her biri için ayrı ayrı kalıpyargılar geliştirilmesi ve kadınlara yönelik tutumların, hangi kadın alt grubunun üyesi olduklarına göre farklılaşması söz konusu olmaktadır. Dünyada halen geleneksel yaşamın sürdürüldüğü ve geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin kabul gördüğü toplumlarda bile, modern dünyayla teması görece fazla olan büyük şehirlerde yaşayan, batılı eğitimle tanışmış olan bireyler arasında toplumsal cinsiyet rollerinin sorgulanması, kadınlar ve erkeklerin birbirlerine ilişkin algılarının değişmesi söz konusu olabilmektedir.

Kalıpyargı İçeriği Model'ine (KİM) göre, gruplara yönelik sosyal kalıpyargılar iki temel boyutta toplanabilir: sevecenlik ve yetkinlik (Fiske, Xu, Cuddy ve Glick 1999). Bir toplumdaki avantajlı gruplar genellikle yetkin olarak, dezavantajlılar ise sevecen olarak algılanır (Fiske, Cuddy, Glick, ve Xu,2002). Cinsiyet gruplarına yönelik kalıpyargılar KİM modeli bağlamında ele alındığında, modeli destekleyici şekilde, kadınların (dezavantajlı grup) erkeklerden (avantajlı grup) daha sevecen fakat onlardan daha az yetkin algılandıkları görülmektedir (Amerikan öğrenci örnekleme için bakınız: Fiske ve diğerleri (2002); Alman öğrenci örnekleme için bakınız: Asbrock 2010). Her ne kadar yetkinlik ve sevecenliğin ikisi de olumlu özellikler olsa da toplumda yüksek konuma sahip olmak için yetkin olarak değerlendirilmek çok daha önemlidir. Bu yüzden kadınların erkeklerden daha az yetkin olduklarına dair kalıpyargılar, toplumsal konumlarını yükselmesinin önünde engeldir. Ancak kadınlar, yetkinliklerinin düşük olduğu yönündeki kalıpyargıların kırılmasına yol açacak üstün nitelikler sergilediklerinde bu yine onlar için olumlu olmayan bir sonuç

doğurur: Yetkinliği yüksek olan kadınların sevecenliğinin düşük olduğuna dair otomatik bir düşünce oluşur. Toplumsal cinsiyet normlarına göre kadınlar sevecen olmalıdır. Bu normları ihlal ettiği düşünülen kadınlara yönelik olumsuz tutumlar geliştirilir (Eagly ve Karau, 2002; Eagly, Makhijani, ve Klonsky, 1992; Rudman ve Glick, 1999). Bu yüzden, kadınların yetkinliğinin yüksek (ve dolayısıyla sevecenliğinin düşük) olarak algılanması, olumsuz tutumlarla karşılaşmaları ile sonuçlanabilir. Ancak “kadın” genel kategorisi sevecenliği yüksek, yetkinliği düşük algılanmakla birlikte, bu genel kategorinin içindeki birçok kadın grubundan her biri için farklı kalıpyargılar geliştirilebileceği de unutulmamalıdır. Eckes, (2002), batılı toplumlardaki kadınları alt kategorilere ayırmış ve bazılarının (örneğin ev kadınlarının) sevecenliğin, diğer bazılarının (örneğin iş kadınlarının) ise yetkinliğinin yüksek olduğuna dair kalıpyargılar olduğuna dikkat çekmiştir. Cinsiyet gruplarını KİM’deki sosyal kalıpyargı boyutları açısından değerlendirmenin daha çok kadınların aleyhine olacak şekilde hangi koşullarda ve ne özellikteki kişiler tarafından yapıldığına dair ve bu kalıpyargılara dayalı olarak yapılan değerlendirmelerin cinsiyet gruplarına yönelik tutum ve davranışlarla ilişkilerine dair çalışmalar yapılmıştır (Jost ve Kay, 2005; Kay ve ark., 2009). Ancak söz konusu çalışmalar daha çok batı dünyasında ve Hristiyan-Yahudi dini geleneğe sahip toplumlardaki kadınlara ve kadın alt gruplarına yönelik kalıpyargılarla ilgili olarak yapılmıştır. Ortadoğu Müslüman kültürlerinde toplumun ne gibi farklı kadın alt gruplarını içerdiği, bu gruplara yönelik kalıpyargıların neler olduğu ve bu kalıpyargıların onlara yönelik tutumları nasıl etkilediği pek çalışılmamıştır. Bazı çalışmalarda batı dünyasında Müslüman kadınlara yönelik kalıpyargılar ve ayrımcılık çalışılmış olsa da (King ve Ahmad, 2010; Saroglou, 2009; Shin, 2015; Unkelbach, Schneider, Gode ve Senft, 2010), Ortadoğu toplumlarının bireylerinin kendi toplumlarındaki kadın ve erkeklere yönelik kalıpyargılarının KİM’in öne sürdüğü kalıpyargı boyutları temelinde incelendiği çalışmalara rastlanmamaktadır. Bu tez çalışmasında, Afganistan’da kadınlara yönelik kalıpyargılar KİM modeli çerçevesinde ele alınmıştır.

Kalıpyargıların içeriklerini bilmek kadar, bu kalıpyargıların bireysel ve sosyal işlevlerini anlamak da önemlidir. Sistemi Meşrulaştırma Kuramı (Jost ve Bnaji, 1994),

bunu açıklamayı hedefler. Kuram, dezavantajlı grupların üyelerinin, kendi çıkarlarına karşı olmasına rağmen, eşitliksiz ve adaletsiz toplumsal sistemi sürdürmeye (örneğin kadınların eşitlikçi olmayan toplumsal cinsiyet sistemini sürdürmesine) neden meylettiklerine bir açıklama getirir ve bu açıklamada kalıpyargıların da rolü vardır. Kurama göre bireyler sosyal sistemdeki çeşitli grupların konumlarını meşru görmeye yarayacak kalıpyargılar geliştirir (Jost ve Hunyady, 2002: 112). Örneğin avantajlı grupları (erkekleri) dezavantajlılardan (kadınlardan) daha yetkin olarak algılamaya eğilimlidirler. Avantajlı grupların yetkinlikleri, onların neden avantajlı konumda olduklarını açıklar. Buna karşılık, dezavantajlı gruplara da olumlu nitelikte bazı özellikler yakıştırılır fakat bunlar sosyal konumlarını yükseltmeleri açısından işlevsel olmayan özelliklerdir, örneğin sevecenlik gibi. Bu telafi edici nitelikteki özellikler, dezavantajlı grup üyelerinin kendilerine yakıştırılan olumsuz özellikleri (yetkin olmamak gibi) kabullenmelerini kolaylaştırır. Sistemin meşruiyetini koruması açısından, avantajlı grup üyelerinin kendilerini olumlu, diğerlerini olumsuz niteliklerle tanımlamaları kadar önemli olan bir gereklilik, dezavantajlı gruptakilerin kendilerini dezavantajlı kılan olumsuz özellikleri kabullenmeleridir. Olumlu bazı özelliklerin telafi edici kalıpyargı olarak sunulması sayesinde (“erkekler kadınlardan yetkin fakat kadınlar da erkeklerden daha sevecendir”) geleneksel sistem dezavantajlı grupların itirazı olmaksızın sürdürülür.

Toplumdaki bazı sosyal grupların diğerlerinden daha olumsuz algılanmasına yol açan sosyal kalıpyargıların nasıl değiştirilebileceğine dair bir öneri, Allport 'un (1954) Gruplar arası Temas Kuramından hareketle yapılabilir. Bu kuramda, bireylerin öteki grupların üyeleriyle belirli koşullar altında kurdukları sosyal temasın önyargıyı azaltacağı iddia edilir. Buradan hareketle, sosyal grupların birbirleriyle kurdukları temasın yetersizliğinin toplumda önyargıların varlığını sürdürmesinde bir etken olduğunu söylemek mümkündür. Cinsiyet grupları bağlamında düşünülecek olursa, kadın ve erkeklerin sosyal yaşam içinde bir arada oluşuna ve temas kurmalarına sınırlamalar getirilen kültürlerde karşı cinse yönelik kalıpyargıları sorgulamadan kabul etmenin ve bunlara dayalı önyargılı tutum ve davranışlar geliştirmenin yaygın olması beklenir bir durumdur.

Afganistan, yakın tarihte kadınların toplumsal rol ve konumlarında hızlı değişimlerin yaşandığı bir ülkedir. Afganistan'da bitmeyen (1979-2020) savaşlarda farklı siyasi parti ve hareketlerin (Sovyetler, Mücahidin, Taliban) hâkimiyetiyle kadınların sosyal konumu alt-üst olmuştur. 2001 yılında cumhuriyetin kurulması sadece kadınların sosyal ve siyasi konumlarını değil, aynı zamanda kadınlara yönelik tutumları ve geliştirilen sosyal kalıpyargıları da etkilemiştir. Modern kadına yönelik tutumların ve davranışların anlaşılmasında gruplar arası sosyal psikolojide kalıpyargı, önyargı ve ayrımcılıkla ilgili geliştirilen kavram ve kuramlara başvurmak kayda değer katkı sunacaktır. Afganistan, toplumsal cinsiyet rollerinin keskin biçimde ayrıldığı ve bu normlara uygun davranılmasına yönelik beklentinin yüksek olduğu bir toplumsal yapıya sahiptir. Toplumsal cinsiyet normlarının kendini gösterdiği bir alan, giyim-kuşam şeklidir. Kadınlardan geleneksel biçimde (hicap, burka veya çadır) örtünmeleri beklenir. Kadınların örtünmesini zorunlu kılan yasal düzenlemeler yoktur, ancak örtünmelerine yönelik güçlü bir toplumsal baskı söz konusudur. Başı açık ve modern giyimli kadınların sokaklarda ve kamusal alanlarda görülmeleri, ancak büyükşehirlerde mümkündür ve bu kadınlar Afganistan'daki kadın toplumunun azınlığıdır. Modern giyimli kadınlar ile geleneksel giyimli olanlara yönelik sosyal algı birbirinden farklı olabileceğinden, Afganistan'da kadınlara yönelik kalıpyargıları ve tutumların incelendiği bu tez çalışmasında kadınları giyim özelliklerine göre (modern/geleneksel) iki alt gruba ayırıp her ikisine yönelik sosyal algı ve tutumları ayrı ayrı değerlendirmek gerekli görülmüştür. Bu çalışmada iki temel amaç vardır. Birincisi, Afganistan'da geleneksel ve modern giyimli kadınlara yönelik kalıpyargıları ve sosyal mesafeyi karşılaştırmalı olarak incelemektir. İkincisi ise Afganistan toplumunda modern giyimli kadınlarla temas kurma sıklığı ve sosyal mesafe arasındaki doğrudan ve dolaylı ilişkilere dair (cinsiyet sistemini meşrulaştırma ve kalıpyargılar üzerinden) bir kavramsal model önermek ve onu sınamaktır. Bu amaçlarla, Afganistanlı katılımcıların bir kısmına bir Afgan kadınının modern giyimli fotoğrafı, diğer bir kısmına ise geleneksel giyimli fotoğrafı gösterilip bu kadını temel kalıpyargı boyutları (yetkinlik, sevecenlik ve ahlaklılık) açısından değerlendirmeleri istenmiştir. Ayrıca fotoğraftakine benzeyen giyim kuşama sahip kadınlara yönelik sosyal mesafeleri ve bu kadınlarla günlük yaşamlarında temas kurma sıklıkları sorulmuştur. Modern giyimli kadınlar aleyhine bir algının olduğu

beklentisi sınanmıştır. Bu beklentinin geçerliliğinin tespiti için, söz konusu önyargıdaki varyansı açıklamaya yönelik, Sistemi Meşrulaştırma Kuramı ve Sosyal Temas Kuramlarından hareketle geliştirilen bir model önerilmiştir. Bu modelde, modern giyimli kadınlarla sosyal temasın cinsiyet sistemini meşrulaştırma eğilimini azaltacağı ve bu eğilim azaldıkça onlara yönelik olumsuz kalıp yargılamanın azalacağı ve bunun sonucu olarak modern kadınlara yönelik algılanan sosyal mesafenin azalacağı öngörülmektedir. Tezin ilerleyen bölümlerinde bu modeli sınamaya yönelik olarak yapılan görgül araştırma sunulmuştur. Tezin ilk bölümünde ise bu araştırmanın dayandığı sosyal psikoloji literatürü özetlenmiştir.

Daha ayrıntılı olarak, ilk bölümde öncelikle Kalıpyargı İçeriği Modelinin önerdiği temel kalıpyargı boyutları tanıtılmış, literatürde çeşitli farklı kadın alt-gruplarına yönelik kalıpyargıların incelendiği çalışmalar özetlenmiştir. Ardından Sistemi Meşrulaştırma Kuramı ve özel olarak cinsiyet sistemini meşrulaştırma eğilimi kavramı tanıtılmış, Kalıpyargı İçeriği Modeli ile Sistemi Meşrulaştırma Kuramının entegre edildiği çalışmalar özetlenmiştir. Üçüncü olarak, Sosyal Temas Kuramı tanıtılarak Sosyal Temas Kuramı ve Kalıpyargı İçeriği Modelinin bir arada ele alındığı çalışmalar özetlenmiştir. Son olarak, bu tez çalışmasının amacı ve hipotezleri sunulup hipotezler tanıtılmış olan sosyal psikoloji kuramları ve önceki çalışmalar temelinde gerekçelendirilmiştir.

1.1. KALIPYARGI İÇERİĞİ MODELİ (KIM)

Kalıpyargılar, insanoğlunun başkalarını algılamaları ve izlenim oluşturmaları üzerinde çok etkilidir. Kalıpyargının doğası ve içeriği araştırmacılarının ilgisini, İkinci Dünya Savaşından sonra çekmeye başlamıştır (Bales, 1950; Allport, 1954). Asch tarafından yapılan öncü nitelikteki çalışmalar (1946: 276), kişilerin her tür özelliğinin izlenim oluşturmada eşit rolü olmadığını; sevecen ve yetkinlik özelliklerinin izlenim oluşturmada anahtar rol oynadığını gösterilmiştir. Bales (1950), bu iki özelliği, liderlik tarzlarını ayırt etmede kullandı: sosyo-duygusal (yani sevecen) liderlik ve görev odaklı (yani yetkinlik odaklı) liderlik. Rosenberg, Nelson ve Vivekanathan'ın (1968) çalışmaları da diğer insanları doğrudan tanımlamak için en sık kullanılan temel özelliklerin sevecenlik (sosyal ve kabul edilebilir özellikler) ve yetkinlik (entelektüel ve görev odaklı) olduğunu

göstermiştir (akt., Fiske, Xu, Cuddy ve Glick, 1999; Wojciszke, 1994: 223). Wojciszke (1996), genellikle "sevecenlik" olarak adlandırılan özellikler kümesini etiketlemek için daha doğru bir kelimenin "ahlak" olduğunu iddia etmiş ve ahlak ve yetkinlik boyutlarının, kişilerin algılanmasında en çok kullanılan özellikler olduğunu belirtmiştir. Daha spesifik olarak, katılımcılardan başkalarıyla gerçek hayatta karşılaşmalarını tasvir etmeleri istendiğinde, katılımcıların %75'inden fazlası diğerlerini ahlak ve yetkinlik özelliklerine göre değerlendirmiştir (Wojciszke, 1994).

Dış gruplara yönelik olumsuz tutumları ve ayrımcı davranışları açıklamada taşıdıkları önemli rolden ötürü kalıpyargıların doğasını anlamak, sosyal psikolojide çok önemli bir çalışma alanıdır. Gordon Allport (1954) dış-gruba yönelik kalıpyargıların, söz konusu gruplara yönelik tutarlı biçimde olumsuz tutumlara sahip olunmasından ve antipati hissedilmesinden kaynakladığını belirtmiştir. Aynı zamanda Allport (1954), kalıpyargıların içeriğinin çelişik olduğunu doğrulayan ilk kişiydi, yani bir kişinin hakkındaki kalıpyargıların bazısının olumlu bazısının olumsuz olabileceğini, örneğin sevecen fakat beceriksiz algılanabileceğini savunur. İleriki yıllarda Fiske ve arkadaşlarının geliştirdiği (1999; 2002) KIM’de de kalıpyargı içeriklerinin büyük bölümünün, sevecenlik ve yetkinlik başlıkları altında kümelenendirilebilecek özelliklerden oluştuğu kabul edilir ve toplumdaki farklı gruplara yönelik kalıpyargıların bu iki boyut açısından yapılan değerlendirmeler yoluyla açıklanabileceği ileri sürülür (Harris ve Fiske, 2006).

Kalıpyargı içerikleri ile ilgili çalışmalar her sosyal gruba belirli bazı kalıpyargıların atfedildiğini göstermektedir (Bkz, Fiske, Cuddy, Glick ve Xu, 2002). Çalışmaların pek çoğunda hedef, kalıpyargıların içeriğinin belirlenmesidir (Fiske, Cuddy ve Glick, 2007). Belirli bazı gruplara özgü olan kalıpyargıların içeriklerini belirlemeyi amaçlayan önceki çalışmalardan (bkz. Kite, Stockdale, Whitley ve Johnson, 2005) farklı olarak bazı araştırmalarda (örn. Fiske ve ark., 1999; 2002; Phaet ve Poppe, 1997; Wojciszke, 2005; Fiske, 2015) bireylerin sosyal grupları algılamasının altında yatan temel boyutların ortaya çıkarılması hedeflenmiştir. Bu konuya olan ilginin artması, 80’li yıllarda sosyal psikolojide bilişsel yönelimin yaygınlaşması ile olmuştur. Bu dönemde bir yandan “toplumsal kalıpyargıların kaynağı nedir?” sorusuna, bir yandan da “toplumsal kalıpyargılar,

topluluklar arası ilişkileri geliştirmek üzere nasıl değiştirilebilir?” sorusuna cevap aranmış ve hem kalıpyargıların içerikleri hem de kalıpyargıları haklı gösteren açıklayıcı zihinsel işlevler incelenmiştir.

Modelde tanımlanan iki temel kalıpyargı boyutundan birisi olan sevecenlik kalıpyargısı, kişilerinin başkalarına yönelik niyetlerinin nasıl algılandığına (rneğin, iyi niyet/kötü niyet; dostluk veya düşmanlık etme niyeti, iş birliği veya rekabet etme niyeti...vb.) ilişkin algıyı yansıtır ve spesifik olarak nezaket, samimiyet, cömertlik güvenilirlik ve yardımseverlik değerlendirmelerini içerir (Fiske ve ark., 2002; Aaker, Vohs ve Mogilner, 2010). Bir diğer temel kalıpyargı boyutu olan yetkinlik ise, başkalarının aldıkları kararları uygulamaya yönelik kapasitesinin ne düzeyde olduğuna dair algıyı yansıtır ve etkinlik, zekâ, g ve beceri algılarını içerir (Fiske ve ark., 2002; Hoegg ve Lewis 2011). Çeşitli çalışmalarda (rn. Brambilla ve ark.,2011; Cuddy, Fiske ve Glick, 2009; 2008; 2007; Caprariello Cuddy ve Fiske, 2009; Fiske ve ark., 2002; Haris ve Fiske, 2006) kalıpyargıların bu iki temel boyutta toparlanabileceğine dair argümanlar test edilmiş ve destek bulmuştur. Son zamanlarda, KİM'in sevecenlik boyutunun sosyallik (sociability) ve ahlak (morality) olmak üzere iki bileşenden oluştuğu ne sürülmüştür (Leach, Ellemers ve Bareto, 2007). Samimiyet, güvenilirlik ve drştlk gibi özellikler ahlak bileşenini; sevimlilik (hoşluk) ve nezaket (kibarlık) gibi özellikler sosyallik bileşenini oluşturur. Öte yandan Leach ve arkadaşlarının (2007) alışmasının sonuçları, bireylerin farklı gruplara yönelik sosyal algısını açıklarken kalıpyargıları sosyallik, ahlak ve yetkinlik olmak üzere 3 boyutta değerlendirmenin işlevsel olduğunu desteklemektedir. Bazı alışmalar (Brambilla, Rusconi, Sacchi ve Cherobini, 2011; Wojciszke ve Klusek, 1996; Wojciszke, Bozinska ve Jaworski, 1998) başka insanları değerlendirirken ahlak boyutunun diğer iki boyuttan daha ön planda olduğu ortaya konulmuştur. Ahlak kalıpyargıları takip eden bölümde detaylandırılacaktır.

1.1.1 AHLAK KALIPYARGILARI

KİM'de ahlak, genellikle sevecenlik boyutunun bir parçası olarak değerlendirilir ve dostluk, samimiyet gibi diğer sevecenlik bileşenlerine göre özel bir rolü yoktur. Ancak, her ne kadar KİM'de sosyallik ve ahlak kavramları tek bir st kavramın

(sevecenlik) içinde buluşturulmuş olsa da aslında sosyal olmanın (arkadaşça, sosyal) ahlaklı (dürüst, güvenilir) olmak anlamına gelmediği ve bu iki kavramı birbirinden ayırarak incelemek gerektiğini iddia edenler de vardır (Leach ve ark., 2007; Leach, ve ark., 2008). Örneğin, Ruslar Yahudileri barışçıl ve işbirlikçi (yüksek sosyallik) fakat güvenilmez (düşük ahlak) olarak kalıplaştırmışlardır (Leach ve ark., 2008). Kısacası alandaki bazı çalışmalarda ahlakla ve sosyallikle ilintili özellikler birlikte sevecenlik boyutu altında incelenirken (örn. Cuddy ve ark., 2009: 3), diğer bazı araştırmalarda ise ahlak ve sosyallik özelliklerini ayırtılarak çalışılmıştır (örn. Brambilla ve Riva, 2017: 247; Brambilla ve ark., 2013: 814).

Ahlakın hem iç grubun hem de dış grubun olumlu değerlendirilmesinde sosyallikten ve yetkinlikten daha fazla payı olduğunu ortaya konmuştur. Bir siyasi liderin onaylanmasında ahlaklı olarak algılanmasının rolü, sosyal ve etkin olarak algılanmasından daha önemlidir (Wojciszke ve Klusek, 1996); kişilerin kendi grupları (ister gerçek grup olsun, ister deneysel manipülasyonla yaratılmış gruplar) hakkındaki olumlu değerlendirmeleri, gurubu yetkin ve sosyal olarak algılamalarından çok, ahlaklı algılamalarına bağlıdır (Leach ve ark., 2007) ve ahlakın bir dış grup hakkındaki genel değerlendirme üzerindeki etkisi yetkinlikten de sosyallikten de daha güçlüdür (Brambilla ve ark., 2011). Bu ve diğer çalışmalar, ahlak boyutunun, temel bir değerlendirme boyutu olarak sosyal yargılarda merkezi bir rol oynadığı argümanını desteklemektedir (Brambilla ve Leach, 2014). Cinsiyet grupları açısından değerlendirildiğinde ahlak, kadın-erkek tüm insanlarda yüksek düzeyde olması beklenen bir özelliktir. Öte yandan, kadınların erkeklere kıyasla ahlaki duyarlılıklarının daha yüksek olduğuna dair inanç, korumacı cinsiyetçiliğin bir ögesidir (Glick ve ark., 2000: 770). Kadınların ahlakı ile ilgili değerlendirmelerin, hangi kadın alt grubundan bahsedildiğine göre çok büyük farklılık gösterebildiği de dikkate alınmalıdır: Söz konusu kadınların şehvete çağırın, hafif kadınlar mı, büyücü veya cadı olan şeytansı kadınlar mı, yoksa çocuklarına ve eşlerine şefkat göstermeye ve bakım vermeye doğal bir eğilimi olduğu kabul edilen anneler mi olduğuna göre kadınların ahlaki betimlemeleri değişebilir.

1.1.2. KADIN ALT GRUPLARINA YÖNELİK KALIPYARGILARIN KİM ÇERÇEVESİNDE İNCELENDİĞİ ÇALIŞMALAR

Literatür incelendiğinde kadınların en çok anneler ve ev hanımı olarak betimlendiği görülmektedir. Annelerin ve ev hanımlarının sevecen ve destekleyici olarak tanımlanmaları yaygındır (Goodwin ve Fiske, 2001, s. 358. akt., Wade ve Brewer, 2006). Ancak kadın genel kategorisi, anne ve ev hanımı dışında çok sayıda tanımlanabilir alt grubu içermektedir (bknz. Eckes, 1994; Deaux, Winton, Crowley ve Lewis, 1985; Coats ve Smith, 1999). Bu grupları tanımak ve ayırt etmek önemlidir çünkü Deaux ve Lewis (1984) ait bir çalışmada kişiler hakkında verilen kararların belirlenmesinde kişinin basitçe kadın ya da erkek oluşundan çok, belirli özellikleri (örneğin: giyiniş tarzı, fiziksel görünüm... vs.) veya rolleri taşıyor olmalarının etkili olduğu sonuca ulaşılmıştır. Coats ve Smith (1999) tarafından yapılan bir çalışmada, katılımcılardan kadınların hangi alt gruplara ayrıldıklarını listelemeleri istendiğinde, iş kadını ve ev hanımının en sık belirtilen alt grup olduğu bulunmuştur. Deaux ve ark. (1985) ise kadın üst kategorisini şu alt kategorilere ayırmıştır: ev hanımı, atletik, seksi kadın ve iş kadını. Eckes (1994:115) farklı kadın alt gruplarının farklı kalıpyargılarla değerlendirildiklerini göstermiştir. Örneğin utangaç kadınlar zayıf, pasif ve muhafazakâr olarak, kariyer kadınları ise güçlü, aktif, dominant ve egoist olarak kalıp yargılanmaya maruz kalmaktadır. Eckes (2002; akt. Aktan ve Bilim, 2016: 153), daha yakın tarihli bir başka çalışmasında kadın alt gruplarına yönelik kalıpyargıların dört kümede toplandığını göstermiştir. Birinci kümede kendine güvenen tip ve sosyete hanımdan oluşan kümeyi yetkinliği düşük/sevecenliği yüksek (YD/SY kümesi) olarak; saf tip (naïve type), burjuva (bourgeois), piliç (chick) ve en son modayı takip edenden (trendy) oluşanı hem yetkinliği hem de sevecenliği düşük (DY/DS kümesi) olarak; ev hanımı, tipik kadını (typical women), sekreter ve utangaçtan (wallflower) oluşanı hem yetkinliği hem de sevecenliği yüksek (DY/YS kümesi) olarak ve geriye kalan feminist, entelektüel, hippî, kariyer yönelimli kadın (career women), özgürlükçü/eşitlikçi kadınlar (women's libber), punk ve wamptan oluşan kümeyi ise yetkinliği yüksek/sevecenliği düşük (YY/DS kümesi) olarak adlandırmıştır. Bu çalışmada yetkinliği en yüksek ve sevecenliği en düşük olarak değerlendirilen alt grubun iş kadınları olduğunu; sevecenliği en yüksek ve yetkinliği en düşük olarak değerlendirilenin ise ev hanımları olduğu saptanmıştır.

Özelikle Müslüman toplumların batılılaşma etkisindeki şehirlerinde modern ve geleneksel kadınlar birbirinden giyim kuşam tarzlarıyla rahatlıkla ayrışabilmektedir. Dolayısıyla giyim tarzlarındaki farklılıklar insanların zihninde kadınları alt gruplar halinde kategorize etmenin kolay bir yolu olabilir ve kadınlara batılı/modern giyim tarzını mı yoksa geleneksel/dini giyim tarzını mı benimsediklerine bağlı olarak farklı kalıpyargılarla yaklaşılacağı öngörülebilir. Literatürde bir Müslüman toplumda giyim tarzlarına göre ayrılan kadın gruplarına yönelik farklılaşan kalıpyargıların incelendiği çalışmalara rastlanmamıştır.

1.1.3.MODERN VE GELENEKSEL GİYİM TARZLARI OLAN KADINLARA YÖNELİK KALİPYARGILAR

Bireyler hakkındaki ilk izlenimler, diğer özelliklerinden önce, dış görünümüne, özellikle de yüz görünümüne dayanmaktadır (Willis ve Todorov, 2006). Literatürde, fiziksel çekiciliği yüksek olanların olmayanlara göre daha sosyal, zihinsel olarak daha sağlıklı, daha zeki ve yetenekli algılandıklarına dair çalışma bulguları vardır (Feingold,1992). Bu çalışmaların bulguları bireylerin, başkalarının yetkinlik, beğenilirlik (likeability) ve ahlakları hakkındaki yargılarını, onların fiziksel görünümünü inceleyerek yaptıkları iddiasını desteklemektedir. Bireylerin sosyal algısını, ten rengi, boy, kilo, fiziksel cazibe gibi bedensel özelliklerinin yanı sıra giyim tarzları da etkilemektedir. Çalışmalar, insanların başkalarının dış görünümlerinden hareketle o kişilerin içsel bazı özelliklerine dair çıkarım yaptıklarını ve başkaları hakkında yaptıkları sosyal değerlendirmelerde dış görünüş unsurlarının özellikle de giyim tarzının etkili olduğunu göstermektedir (Hannover ve Kühnen, 2002; Gurung ve Chrouser, 2007; Megreya, 2015). Özellikle gruplar arası temas ortamlarında kılık-kıyafet kişilerin hangi gruptan olduklarına dair (daha spesifik olarak, dinleri, cinsiyetleri, etnik kökenleri ve sosyal sınıfları hakkında) ipucu sağlar (Hoodfar, 2001). Kıyafet temelinde oluşturulan ilk izlenimler, kişiler için çok önemli sonuçlar doğurabilir, örneğin işe alım kararlarında işe başvuranların kılık-kıyafeti rol oynayabilir (Forsythe, Drake, ve Cox, 1985)

Dini, kültürel ve sosyal açıdan taşıdığı sembolik anlamlardan ötürü hicap, giyim tarzının çok ayırt edici bir parçasıdır. Kişilerin giyişine bakarak sosyal konumlarına,

mesleklerine, dini görüşlerine ilişkin çıkarsamalar yapmak mümkündür. Bu nedenle hicap kullanımı, sosyal algılar, önyargı ve ayrımcılık üzerinde belirleyici olabilir. Müslüman toplumların pek çoğunda kadınlar hicap kullandığından, günümüzde hicap, Müslüman olmayan toplumlarda Müslüman kadınların kolayca tanımlanmasını sağlayan ve onların dini kimliklerini belirgin kılan bir işaret olmaktadır. Özellikle 11 Eylül terör saldırılarının ardından batı dünyasında artan İslam fobisi nedeniyle Müslümanlara yönelik sosyal algının incelenmesi önem kazanmış ve bu alanda yapılan çalışmaların (Everett, Schellhaas, Earp, Ando ve ark., 2014; Hopkins ve Green Wood, 2013; Hannover ve Kühnen (2002); Saroglu, 2009) bir kısmında, Müslüman olmayan toplumlarda hicap giyen Müslüman kadınlara yönelik sosyal algı, önyargı ve ayrımcılık inceleme konusu olmuştur. Bu çalışmalardan birinde Saroglou (2009), Belçikalıların hicap giyen Müslüman kadınlara yönelik tutumları ile kişisel değerleri ve dindarlık düzeyleri arasındaki ilişkileri incelemiş, muhafazacılık değerlerinin ve dindarlığın hicap giyen Müslümanlara yönelik önyargıyla pozitif yönde, özaşkınlık değerleriyle ise negatif yönde ilişkisini saptamıştır. Mahmud ve Swami (2010), İngiltere’de Müslüman ve Müslüman olmayan erkeklerin, hicap giyen ve başı açık kadın fotoğraflarına bakarak yaptıkları çekicilik ve zekâ değerlendirmelerini incelemiş, başı açık kadın fotoğraflarındaki kadınların hem daha çekici hem de daha zeki olarak değerlendirildiğini, üstelik başı açık kadın lehine olan değerlendirmeleri sadece Müslüman olmayan değil, Müslüman erkeklerin de yaptığını göstermiştir. Unkelbach, Schneider, Gode, ve Senft (2010), Almanya’da iş başvurusunda bulunan Müslüman bir kadının işe kabul edilme ihtimalinin hicap giyip giymemesine göre değiştiğini (hicap giyen aleyhine olumsuz bir tutum) göstermektedir, King ve Ahmad (2010) ise ABD’de hicap giyip iş görüşmesine giden bir kadının karşılaştığı tavırların, aynı kadın başı açık olarak görüşmeye gittiğinde takınılan tavırlara kıyasla daha düşmanca ve kaba olduğunu bir alan deneyi ile tespit etmiştir. Everett ve arkadaşları (2014) ise, İngiltere’de hicap giyen Müslüman kadınlara yönelik sosyal algının, tutumların ve davranışların örtünme tarzına göre değişip değişmediğini incelemiştir. Çalışmanın sonuçları, nikaba kıyasla (sadece gözleri açık; baş ve beden örtük) hicaba (tüm yüz açık, beden örtük) karşı daha pozitif tutum sergilendiğini ve her iki türde örtünmeye yönelik tutumların başı açık olmaya kıyasla daha negatif olduğunu göstermiştir. Benzer bir çalışma ABD’de de yapılmış, değerlendirenin cinsiyeti

(kadın veya erkek), değerlendirilenin ten rengi (koyu veya açık) ve başörtüsü (hicap, nikap veya başı açık) açısından farklılık gösteren kişilerin resimleri katılımcılara sunularak sevecenlik ve yetkinlik kalıpyargıları açısından değerlendirmeleri istenmiştir. Sonuçlar hem kadın hem de erkek katılımcılarda, örtünmenin sevecenlik ve yetkinlikte azalmayla ilişkili olduğunu göstermiştir (Shin, 2015).

Görüldüğü gibi hicap giyen kadınlara yönelik kalıpyargılar ve bu kalıpyargılara bağlı olarak ortaya çıkan önyargı ve ayrımcılık, hicap giyen Müslüman kadınların azınlıkta olduğu batı toplumlarında daha çok çalışılmıştır. Müslüman toplumların kendi içinde hicap giyen ve başı açık kadınların nasıl algılandıkları üzerine çalışmalar nadirdir. Oysaki Müslümanların azınlığı oluşturduğu ve kadınların hicap giymenin norm dışı olduğu toplumlarda hicap giyen kadınlara yönelik kalıpyargıları, ve bu kadınların maruz kaldıkları önyargı ve ayrımcılığı çalışmak kadar, nüfusun çoğunluğunun Müslüman olduğu ve Müslüman kadınların başörtüsü takmasının yaygın olduğu toplumlarda, başı açık kadınlara yönelik kalıpyargıları, önyargı ve ayrımcılığı çalışmak da değerlidir. Müslüman toplumlarda hicabın sosyal algıya etkisine dair bir çalışmada, Megreya, (2015), Mısırlı katılımcılara hicap giyen ve başı açık; erkek ve kadın fotoğraflar göstererek onları ne düzeyde kadınsı ve erkeksi algıladıklarını sormuş; sonuçlar, hicap giyen kadınların daha kadınsı ve hicap giyen erkeklerin daha erkeksi algılandıklarını göstermiştir.

Nüfusunun %99'sinin Müslüman olan Afgan toplumunda, (www.nsia.gov.af 2019) Müslüman kadınların dini ifadelerinin en belirgin biçimlerinden biri, başlarını örtmeleridir. Afganistan toplumunda kalıpyargıların yüksek düzeyde dış görünüşe yönelik olduğu öngörülmüştür. Dolayısıyla Afgan toplumundaki kadın alt gruplarına yönelik kalıpyargıları hicap giyen ve başı açık kadın alt grupları üzerinden incelenmek amaçlanmıştır. Batılı literatürde tanımlanan kadın alt gruplarının Afgan toplumundaki kadın gruplarını yansıtmadığı, Afgan toplumunda geleneksel toplumsal cinsiyet rolleriyle uyumlu olmayan kadın alt gruplarının ancak birkaç büyükşehirde ve çok sınırlı alanda varlığını sürdürebildiği gözlenmektedir. Bu nedenle Batılı literatürde tanımlanmış kadın alt gruplarındansa Afgan kadınlarının hicap giyen (geleneksel giyimli) ve başı açık (modern giyimli) kadın alt gruplarını çalışmanın uygun olduğuna karar verilmiştir.

Afganistan toplumunda kadınların sosyal ortamlarda giyiniş tarzı Şekil 1'de de gösterildiği gibi yoğun olarak beş şekildedir: 1- Burka (Peçe), 2-Nikab, 3-Hicap, 4-Çadır (Chadır), 5- Başı-açık. Burka, tüm İslami kadın giyim tarzları içerisinde en kapalı olanıdır. Burka tek parçalı bir giyisi olup göz kısmındaki perde dışında tüm beden örtmektedir. Burka daha yoğun olarak kırsal bölgelerde tercih edilmektedir. Nikap ve hicap diğer örtünme biçimleridir. Burkadan farklı olarak Nikapta gözler görülür, hicapta ise tüm yüz açıktır. Çadır, daha çok İran'da ve Afganistan'ın batı ve merkezi bölgelerinde kadınlar tarafından sık sık kullanılan örtünme tarzıdır, çadır hicaba benzer şekilde yüz hariç vücudu örtmek kullanılmaktadır. Hicap ve çadır genelde büyük şehirlerde ve kentleşmiş bölgelerde tercih edilmektedir. Bunun yanı sıra hicabın genel olarak daha az eğitilmiş, güçsüz ve fakir kadınlar tarafından giyildiği çalışma sonucunda algılandığı bulunmuştur (Droogsmas, 2007).

Şekil 1. Afganistan'da kullanılan farklı örtünme biçimleri

Müslüman ve gayri Müslüman toplumlarda hicabın uygulamaları benzer anlamlar taşımaktadır (Reece, 1996). Bu giyiniş, Müslüman kadınlar için bazı ortak dini amaçlara işaret etse de kültürün bir parçası olarak hicabın dünyadaki tüm Müslüman kadınlar için tek bir evrensel anlamı yoktur (Reece, 1996). Bu nedenle, Afganistan'da geleneksel giyinişi (hicaba) ve modern giyinişi (başı-açık) tercih eden kadınların sosyal olarak nasıl algılandıklarının KIM üzerinden araştırılması amaçlanmıştır. Bununla birlikte KIM bağlamında yapılan çalışmaların kadın alt gruplarının değerlendirilmesinde yetersiz olmasıyla birlikte modern ve geleneksel giyiniş tarzının bireylerin ahlaki, yetkin ve sevecen olarak değerlendirmelerinde ne kadar etkili olduğu belirsizdir. Dolayısıyla bu çalışmada

kadınların geleneksel ve modern giyiniş tarzının bireylerin giyiniş tarzıyla ne kadar ilişkili olup KİM'inin hangi boyutta yer aldığının açıklanması amaçlanmaktadır.

Yukarıda bahsettiğimiz çalışmalar giyim tarzının bireylerin sosyal algısında ne kadar etkili olduğunu göstermektedir.

Giyim tarzına yönelik algılar yaşanan yerde yaygın olan giyinişe göre değişebilir. Geleneksel giyimli (hicap giyen) bir kadın, bu geleneksel giyimin yaygın olmadığı bir kültürel bağlamda olumsuz kalıpyargılara maruz kalırken, geleneksel giyimin yaygın olduğu bir ortamda (Afganistan) tam tersi yaşanıp modern giyimli bir kadın olumsuz kalıpyargılara maruz kalabilir.

Mevcut çalışmada modern ve geleneksel giyimli kadınların yetkinlik, ahlak ve sevecenlik üzerinden nasıl değerlendirildiği Afgan toplumunda incelenmiştir.

2.1. SİSTEMİ MEŞRULAŞTIRMA KURAMI (SMK)

SMK, mevcut sosyal sistemin içerdiği eşitsizliklere rağmen meşru veya haklı olarak görülmesinde rol alan motivasyonel temelleri ve sosyal bilişsel süreçleri anlamaya, ayrıca mevcut sistemi adil veya meşru görmenin sonuçlarını araştırmaya yönelik bir kuramdır (Jost ve Hunyady, 2002). Bu kurama göre, insanlar genel olarak, içinde yer aldıkları sosyal sistemi, sistem kendilerinin ve üyesi oldukları grupların çıkarlarının aleyhine işliyor da olsa savunmak, haklı çıkarmak ve rasyonalize etmek için motive olurlar (Jost ve ark., 2004; Jost ve Hunyady, 2002). Bu eğilim, kendileri farkında olmasa da işler ve böyle bir eğilim, sistemlerin sürmesini sağlar. (Jost ve Banaji, 1994).

SMK'na göre bireyler, egolarını meşrulaştırmaya güdülenmiştir (Jost ve Amodio, 2012). Ego meşrulaştırması, kişinin kendisini haklı ve meşru hissetmeye yönelik her türlü çabasıdır (Jost ve ark., 2004). Öte yandan, kişilerin gruplarını meşrulaştırma güdüsü de vardır. (Jost ve Amodio, 2012). Grupların meşrulaştırması, bireylerin üyesi oldukları grupların çıkarlarını sürdürme isteğiyle yöneldikleri, grup çıkarlarını haklı çıkarmaya yönelik her türlü çabadır (Jost ve ark., 2004). Bu güdü, insanları dış grup üyelerine karşı daha düşmanca ve önyargılı olmaya yönlendirebilmektedir (Jost ve ark., 2004). diğer bir deyişle, insanların sosyal sisteme saygı göstermeye ve sistemi meşru göstermeye dayalı

eylemleri desteklemeleridir (Jost ve Amodio, 2012). Avantajlı gruplarda sistemi meşrulaştırma çabası ile egoyu ve grubu meşrulaştırma çabası uyum içindedir (sistemi meşrulaştırdığınızda grubunuzu ve kendinizi de meşrulaştırmış olursunuz), ancak dezavantajlı gruplarda bunlar çelişki içindedir (Jost ve Hunaydy, 2002). Bu çelişkiyi aşmanın bir yolu, telafi edici kalıpyargılara başvurmaktır.

1.2.1. SMK ve Kalıpyargılar

Sistemi meşrulaştırmayı mümkün kılanın, telafi edici (complementary) kalıpyargılar olduğu iddia edilmektedir (Jost ve Kay, 2005; Glick ve Fiske, 2001). Telafi edici kalıpyargılar, dezavantajlı grupları da avantajlılar gibi yüceltiyor gibi görünebilir ama aynı zamanda olumsuz bir yönü de vardır. Örneğin, Glick ve Fiske (2001), kadınların “sevecen” ve takım oyuncusu rolünde iyi olduklarını tespit etmişlerdir, ancak bu olumlu nitelikler aynı zamanda kadınların etkisiz veya başarısız lider olduğu şeklindeki olumsuz çağrışımı da taşımaktadır. Bu tür kalıpyargılar, eşit olmayan cinsiyet sisteminin meşrulaştırmasında önemli rol oynar. Çeşitli çalışmalarda, sosyal açıdan dezavantajlı grup üyelerinin genel olarak toplumsal statükoyu ve toplumsal cinsiyete ilişkin düşmanca kalıplaşmış kalıpyargılara maruz kalmalarına rağmen, sosyal statükoyu destekledikleri ve bunun bir sebebinin, sistemde sunulan tamamlayıcı kalıpyargıların (“fakir ama mutlu”, “zengin ama perişan” gibi) adil dünya inancı yaratmasının olabileceği gösterilmiştir (Jost ve Kay, 2005; Kay ve Jost, 2003). Sosyal grupları tanımladığı düşünülen özelliklerin dağılımı adil gözüktükçe (avantajlı ve dezavantajlı grupların her ikisi için de hem olumlu hem olumsuz kalıpyargılar var olunca) sistem meşru algılanmaktadır. Oysa dikkatli bakıldığında, avantajlı gruplara yakıştırılan olumlu özelliklerin onların sosyal hiyerarşideki yerini pekiştiren özellikler olduğunu, dezavantajlılara yakıştırılan olumlu özelliklerin ise böyle bir niteliğinin olmadığını görmek mümkündür.

Cinsiyet kalıpyargıları özelinde konuşmak gerekirse; cinsiyetlere yönelik kalıpyargılar, bireylerin cinsiyete ilişkin eşitsizliğe toleranslarını artırabilir ve toplumdaki cinsiyet ilişkilerinin mevcut durumuna destek vermelerini sağlayabilir. Jost ve Kay (2005) çalışmalarında, insanların genellikle “kadınlar sevecendir” ve “erkekler yetkindir” gibi telafi edici kalıpyargıları benimsediğini göstermiştir.

1.3. GRUPLAR ARASI TEMAS KURAMI

Gruplar arası Temas Kuramı; başka gruptan bir insanla sosyal etkileşim aracılığı ile, önyargıyı azaltmak ve gruplar arası ilişkileri konulu çalışmalarda en sık ve kullanılan biridir. (Pettigrew, Tropp, Wagner ve Christ, 2011). Allport (1954, akt. Pettigrew ve Tropp, 2006), 60 yıldan uzun bir süre önce geliştirdiği temas hipotezinde, gruplar arasındaki temasın, belirli şartlar altında (eşit statü, ortak hedefler, gruplar arası iş birliği ve kurumsal destek) gerçekleşmesi halinde, gruplar arası ilişkileri iyileştirileceğini belirtilmiştir. Detaylandırmak gerekirse, eğer grup üyeleri eşit statüye ve birbiriyle ortak amaçlara sahiplerse, amaçlarına ulaşmak için iş birliğine girerlerse ve iş birliği kurumlar ve geleneksel otoriteler tarafından desteklenirse, grup üyeleri arasında sıcak ve olumlu bir temas oluşacaktır ve bu temas gruplar arasındaki önyargıyı azaltacaktır. Temasın karşı gruba yönelik önyargıyı azaltma üzerindeki etkisinin, azınlık gruplara kıyasla çoğunluk gruplarında daha yüksek olduğu bulunmuştur (Tropp ve Pettigrew, 2005).

Araştırmacılar, gruplar arası temasın önyargıyı azaltmada neden etkili olduğunu daha iyi anlamak için gruplar arası temasın altında yatan bilişsel mekanizmaları araştırdılar. Bulgular bir arada değerlendirildiğinde, temasın dış grup üyelerine yönelik duygusal tepkileri (Pettigrew & Tropp, 2008), korku ve kaygıyı azalttığı (Stephan ve Stephan, 1985), empati kurmayı arttırdığı (Stephan ve Finlay, 1999) görülmüştür. Bunun yanı sıra dış-grupla temas sayesinde, bireylerin dış grup hakkındaki bilgisi artabilir ve araştırmacılar bilginin artması ile önyargının azalması arasında pozitif bir ilişki bulmuşlardır (Pettigrew ve Tropp, 2008).

Temas hipotezinin ortaya çıkmasından itibaren, gruplar arası temasın etkileri çok çeşitli hedef gruplar (örneğin: ırk / etnik azınlıklar; cinsel azınlıklar, dini azınlıklar; dilsel gruplar) üzerinde çalışılmış ve olumlu temasın önyargıyı azalttığına dair bulgular elde edilmiştir (Pettigrew ve ark., 2011). Pettigrew ve Tropp (2006), tarafından düzenlen bir meta analizde 515 görgül araştırmayı tarayarak gruplar arası ilişkileri iyileştirmede gruplar arası temas deneyiminin katkılarına dair destek sağladığını göstermiştir. Meta analizin yayınlandığı 2006 yılından sonra yapılan çeşitli çalışmalarda (Damigella ve Licciardello, 2014; Pettigrew ve ark., 2011) da benzer sonuçlar elde edilmeye devam etmektedir.

Gruplarla temas kurmanın en etkili olanın, arkadaşlık kurmak olduğu bulunmuştur (Turner ve ark, 2007; Pettigrew ve Tropp, 2006). Arkadaşlık ilişkileri, ortak hedefler ve işbirliği içerdiği için olumlu temas koşullarının olmasını sağlar. Arkadaşlık ayrıca kendini ifade etmeyi kolaylaştırır ve kendi kendini ifade etme, gruplar arası temasın önyargıyı azaltmasında aracı bir rol oynar. Temas kuramcıları, yakınlığın ve arkadaşlığın önyargıyı azaltmadaki rolünü vurguladılar. Dahası, bu tür arkadaşlıklar dış gruba karşı özellikle erişilebilir ve değişime dirençli güçlü, olumlu tutumlara yol açmaktadır (Turner ve ark., 2007). Temas kuramında cinsiyetler arası farklılıklar, ilgi konusu olsa da kadın ve erkek arasındaki sosyal mesafe üzerindeki etkisi ve kalıpyargıları ölçmek için şaşırtıcı derecede az bilimsel kanıt vardır (Taschler ve West, 2017).

1.3.1 SOSYAL TEMAS VE KALIPYARGILAR

Çeşitli çalışmaların bulguları gruplar arasında doğrudan temasın (Pettigrew ve ark., 2011; Pettigrew ve Tropp, 2006) ve dolaylı temasın (Turner ve ark., 2007) dış gruplara karşı düşmanlığı azaltabileceğini göstermiştir. Yanı sıra hayali temasın (Crisp ve ark., 2010) da karşı gruba düşmanlığı azaltabileceği görülmüştür. Spesifik olarak, pozitif temas, bireylerin dış gruplara tepki veya cevap olarak deneyimledikleri kaygıyı azaltarak dış grup üyelerine karşı daha olumlu tutumlar edinmelerini sağlamaktadır. Arkadaşınızın bir dış grup üyesiyle yakın temasta olduğunu görmek dış gruba yönelik önyargınızın azalmasını kolaylaştırmaktadır.

Brambilla, Sacchi, Pagllaro, Ellmers, (2013), tarafından yapılan bir çalışmada gruplar arası hayali temasın, dış grupların ne denli sevecen ve yetkin algıladıklarında olumlu bir değişim yaratıp yaratmadığını araştırmıştır. Sonuçlar, avantajlı ve dezavantajlı gruplar arasında temas kurmanın, dezavantajlı grupların sevecen ve yetkin algılanmasında artış yarattığını göstermiştir. Bu bulgu bize sosyal temas yoluyla, çeşitli sosyal gruplara yönelik kalıpyargıların benimsenme düzeylerinde değişim sağlanabileceğini göstermektedir.

Araştırmalar (Rabin ve Schrag, 1999), sosyal temasta ilk izlenimlerin “önemli” olduğunu göstermektedir. Günlük hayatımızda tanımadığımız biriyle karşılaştığımızda o birey hakkında herhangi bir görüşü nasıl oluşturuyoruz? Çoğu durumda, bir kişinin

dışarıdan fiziksel özelliklerine dayanarak ilk bilgi kaynağımıza erişebiliriz (Rabin ve Schrag, 1999). Gruplar arası bağlamlarda, giyim tarzı, dini bağlılık, cinsiyet, etnik köken ve sosyal sınıf faktörleri birer belirteç olarak hizmet edebilirler (Hoodfar, 2001). Bu ve bunun gibi araştırmalar, giyim temelli ilk izlenimlerin, potansiyel olarak ciddi nitelikte gerçek dünyada farklı sonuçların olabileceğini göstermektedir. Belçika örneklemini kullanarak düzenlenen bir çalışmada (Saroglou ve ark., 2009), hicap giymeyle olumsuz tutumlar arasında pozitif bir ilişki bulmuşlardır. Katılımcılar hicaba ve hicabı giyen bireye olumsuz tutumlar sergilemiştir.

İnsanlara karşı oluşturduğumuz ilk izlenimlerin iki ana bileşeninden biri, sevecenlik diğer yetkinlik boyutu üzerinden yapılmaktadır (Cuddy ve ark., 2008; Fiske ve ark., 2007). Yetkinlik-Sevecenlik boyutu insanların sosyal davranış değerlendirmelerindeki veryansın büyük bir kısmını (%82) oluşturmuştur (Wojciszke ve ark., 1998). Sevecenlik ve yetkinlik boyutunun, onlarca ülkede çalışılan her grup kalıpyargının temelini oluşturan başlıca faktörler olduğu bulunmuştur (Cuddy ve ark., 2008). Bu iki temel ölçekten, sevecenlik, “insanlar yetkinlik bilgisine göre sevecenlik bilgisine daha duyarlıdır” (Fiske ve ark., 2007, s. 79) ve yüzlerin yargılarını yetkinlik dahil olmak üzere diğer özelliklerden daha hızlı yapılmasını sağlar (Willis ve Todorov, 2006). Ancak çalışmaların çoğu ahlak boyutunun üzerine odaklanmamıştır. Bu durum göz önüne alındığında, temasın dış grupların görüşleri ve inançları üzerindeki olası etkileri hakkında daha fazla araştırmaya hala ihtiyaç duyulmaktadır. Bunun yanı sıra temasın modern ve geleneksel giyiniş tarzına sahip gruplara karşı kalıpyargıları azaltıp azaltmadığını araştırmayı amaçlamıştır.

1.3.2. SOSYAL TEMAS VE SİSTEMİ MEŞRULAŞTIRMA

Sosyal temasın sistemi meşrulaştırma ile ilişkisinin incelerken, genellikle avantajlı ve dezavantajlı gruplar üzerindeki etkiler ayrı ayrı değerlendirilmektedir. Bazı çalışmalar, gruplar arası olumlu temas arttıkça, dezavantajlı grup üyelerinin sistemi meşrulaştırma eğilimlerinin arttığına yönelik bulgular ortaya koymaktadır (Sengupta ve Sibley, 2013). Ancak avantajlı grupla kurulan pozitif temasın, sistemin eşitsizliğini dezavantajlı grup üyeleri için daha görünür olmasını sağlamak gibi bir işlevi olabileceğini iddia eden

araştırmacılar da vardır (Reimer, Becker, Benz, Oliver ve diğerleri., 2002). Poore ve ark.,(2002) göre dezavantajlıların sistemin meşrulaştırmasına yol açanın, avantajlılarla pozitif temas kurmalarının olmadığını, temassızlık (sosyal izolasyon) durumunun sistemi meşrulaştırmaya yol açtığını belirtmiştir.

Çalışmaların (Saguy, Tausch, Dovidio ve Pratto, 2009) sonucunda avantajlı gruptakilerin dezavantajlı gruptakilerle temas arttıkça, dezavantajlı grupların yaşadıkları sorunların daha iyi anlaşıldığına, sistemi değiştirerek eşitlik sağlamaya yönelik destek vermenin arttığına işaret etmişlerdir. Grupların birbirleriyle ortak yönlerinin fark edilmesi ve her iki grubun üyelerinin de insanlık paydasında buluştuğunun anlaşılması (örneğin., Tam, Hewstone, Cairns, Tausch ve diğerleri, 2007), grup kimliğinin arka plana itilip kişisel kimliğin ön plana çıkmaktadır (Brewer ve Miller, 1984). Yani sıra üst bir kategoriyle özdeşleşmek (Niens ve Cairns, 2002), dış gruba yönelik olumlu tutumların gelişmesini mümkün kılmaktadır. Avantajlı grubun, gruplar arası temas sonucunda, kendi lehine olan sistemin meşruluğunu sorgulamaya başlaması için, temasın pozitif temas olması gerekmektedir (Pettigrew & Tropp, 2006).

Özetle, gruplar arası pozitif temasın hem avantajlı hem de dezavantajlılar için sistem meşrulaştırmayı azaltıcı etkileri olabileceği öngörülmektedir. Mevcut tez çalışmasında, Afgan toplumunda geleneksel giyimli kadınlara kıyasla azınlıkta ve sıra dışı olan modern giyimli kadınlara yönelik temasın etkilerinin incelenmesi hedeflenmiştir. Dolayısıyla geleneksel giyimliler baskın (avantajlı) grup, modern giyimli kadınlar azınlık (dezavantajlı) grup olarak kabul edilmiş ve erkek/geleneksel giyimli kadın/modern giyimli kadın ayırt etmeksizin ulaşılabilen tüm Afgan katılımcıların modern giyimlik kadınların sosyal temasları arttıkça cinsiyet sistemini meşrulaştırma eğilimlerinin azalacağı öngörülmüştür.

1.5. MEVCUT ÇALIŞMANIN AMACI VE HİPOTEZLERİ

Mevcut tez çalışması ön ve ana çalışma olmak üzere iki aşamalıdır. Ön çalışmada Afgan toplumunda sosyallik, ahlak ve yetkinlik kalıpyargı boyutlarının içeriğini oluşturan en uygun sıfatların hangileri olduğunu belirlemek amaçlanmıştır. Ana çalışmada ise Afgan

toplumunda geleneksel ve modern giyime sahip kadınlara yönelik kalıpyargı temelli değerlendirmelerin, KİM’de önerilen iki (sevecenlik ve yetkinlik) veya üç boyut (ahlak, sosyallik ve yetkinlik) açısından ne ölçüde farklılaştığını ve bu iki kadın grubuna yönelik algılanan sosyal mesafe, sosyal temas, cinsiyet sistemi meşrulaştırma eğilimi ne ölçüde farklılaştığını incelemektir. Bu amaç doğrultusunda katılımcılara bir Afgan kadının ya modern giyimli ya da geleneksel giyimli fotoğrafı sunularak bu kadına ilişkin, bir kalıpyargı sıfat listesi üzerinden değerlendirmeler yapmaları istenmiş ve toplumdaki bu kadına benzer kadınlarla sosyal mesafeleri ve bu kadına benzer kadınlarla temas kurma sıklıkları ölçülmüştür. Bu yöntemle kalıpyargılara ilişkin test edilen hipotezler aşağıdadır:

H1. Geleneksel giyimli kadın fotoğrafı koşulundakiler fotoğraftaki kadını kadınsı cinsiyet kalıp yargılarına uygun (sevecenlikleri –sosyallik ve ahlakları- yetkinliklerine göre daha yüksek) olarak değerlendirirken (H1a), modern giyimli kadın fotoğrafı koşulundakiler onu erkeksi kalıpyargılara uygun olarak (yetkinlikleri sevecenliklerinden –veya sosyalliklerinden- daha yüksek) değerlendirecektir (H1b).

H2: Geleneksel giyimli kadın fotoğrafı koşulundakiler, modern giyimli kadın fotoğrafı koşulundakilere kıyasla fotoğraftaki kadını daha sevecen –daha sosyal ve daha ahlaklı- (H2a) ve daha az yetkin (H2b) değerlendirecektir.

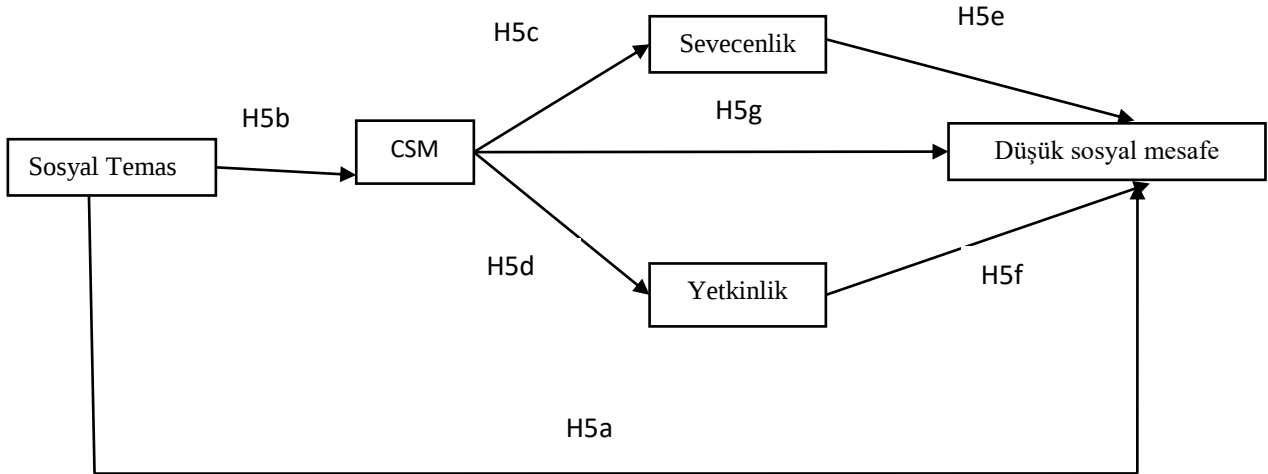
Afganistan toplumunda modern giyimli kadınların azınlıkta ve norm dışı olmaları nedeniyle, Afganistanlıların sosyal yaşamlarında modern giyimli kadınlara geleneksel giyimli kadınlara kıyasla daha az temas kuruyor olmaları ve onlara yönelik algıladıkları sosyal mesafenin daha az olması beklenmiştir. Hipotezler aşağıdaki sunulmuştur:

H3: Geleneksel giyimli kadın fotoğrafı koşulundakiler, modern giyimli kadın fotoğrafı koşulundakilere kıyasla, fotoğraftakine benzer kadınlarla gündelik yaşamdaki sosyal temas düzeylerini daha sık olarak bildirecektir.

H4: Geleneksel giyimli kadın fotoğrafı koşulundakiler, modern giyimli kadın fotoğrafı koşulundakilere kıyasla, fotoğraftakine benzer kadınlara yönelik algıladıkları sosyal mesafeyi daha düşük olarak bildirecektir.

Olumlu sosyal temasın dış gruplara yönelik tutumlarda olumlu yönde değişim yarattığına dair geniş literatürden hareketle (Damigella ve Licciardello, 2014; Pettigrew ve ark., 2011; Pettigrew ve Tropp, 2008; 2006; Tropp ve Pettigrew, 2005) bu çalışmada bireylerin sosyal yaşamlarında modern giyimli kadınlarla temas kuruyor olmalarının, modern giyimli bir yabancı kadının fotoğrafından hareketle onun hakkında yapacakları değerlendirmelerin olumlu olmasına yol açacağı öngörülmüş ve sosyal temasla sosyal mesafe arasındaki bu ilişkiyi açıklayan kavramsal bir model önerilmiştir. Bu modelde sosyal temas arttıkça toplumsal cinsiyet sistemini meşru görmenin azalacağı ve buna bağlı olarak modern giyimli kadınları olumsuz şekilde kalıp yargılamanın azalacağı, bu bilişsel değişimler sayesinde dolaylı olarak sosyal mesafenin azalacağı öngörülmektedir.

Kavramsal model, aşağıda sunulmuştur:

Not. CSM, Cinsiyet Sistemini Meşrulaştırma'nın kısaltmasıdır.

Çalışmayla ilgili test edilecek hipotezler şunlardır: Modern giyimli kadınlarla sosyal temas kurmak, sosyal mesafeyi negatif yordar (H5a). Modern giyimli kadınlarla sosyal temas kurmak, cinsiyet sistemini meşru görme eğilimini negatif yönde yordar (H5b).

Cinsiyet sistemini meşru görme eğilimi, modern kadını sevecen değerlendirme ile negatif (H5c), yetkin algılama ile pozitif ilişkilidir (H5d). Modern kadının sevecen (H5'e) ve yetkin (H5f) değerlendirilmeleri, sosyal mesafeyi negatif yordar (H5g)

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. YÖNTEM

Bu çalışma bir ön çalışma ve ana çalışma olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır. Ön çalışmanın amacı, Kalıpyargı İçeriği Modeli kapsamındaki üç kalıpyargı boyutunun içeriğini Farsçadaki karşılık bulduğu sıfatları belirlemektir. Literatürde bu üç boyut, çeşitli çalışmalarda (Brambilla ve ark., 2011; Kenworthy ve ark., 2008; Fiske ve ark., 2002; Wojciszke ve ark., 1998) farklı sıfatlarla değerlendirilmiştir. Kalıpyargı İçeriği Model’indeki kalıpyargı boyutlarına dair Afganistan toplumundan veri toplanan bir çalışmaya ise rastlanmamıştır. Bu nedenle literatürdeki kalıpyargı sıfatlarından ve Afganistanlı akademisyenlerin önerilerinden hareketle oluşturulan bir sıfat listesi hazırlayıp listedeki sıfatların her birinin kalıpyargı boyutunu değerlendirmekteki uygunluklarını bir grup gönüllü Afganistanlı katılımcıya sormak suretiyle ana çalışmada geleneksel ve modern giyimli kadın fotoğraflarının değerlendirilmesinde kullanılacak kalıpyargı içeriklerinin belirlenmesine ihtiyaç duyulmuştur. Ana çalışmada ise çalışmanın hipotezlerini test etmek üzere Afganistanlı gönüllü katılımcılarından oluşan bir başka örneklemden veri toplanmıştır.

2.1.1. ÖN ÇALIŞMA

2.1.1.1 Katılımcılar

Ön çalışmada araştırmacının hazırladığı ankette katılmaya gönüllü olan, farklı alanlarda faaliyet gösteren 57 Afganistanlı katılımcıdan veri toplanmıştır. Cinsiyetini belirtmeyen ve anket maddelerini sistematik olarak aynı işaretlediği tespit edilen 2 katılımcının verileri analizleri yapmadan önce çalışmadan çıkarılmıştır. Dolayısıyla ilgili analizleri 55 katılımcının (26 kadın, 29 erkek) verileri üzerinden gerçekleştirilmiştir. Örneklemin yaş aralığı 21 ile 45 iken yaş ortalaması 25.27, Standart Sapması (SS) 3.78’dir. Katılımcıların eğitim düzeyi, meslekleri, algılanan SED (Sosyo-ekonomik düzey) Tablo 1’de yer almaktadır.

2.1.1.2. İşlem

Katılımcılara araştırma hakkında bilgi verilip katılım gönüllülük esasına dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Etik Kurulundan etik kurul izninin alınmasının ardından (Tarih:29 Kasım 2019., No: 2019-10) 09.12.2019-18.01.2020 tarihleri arasında toplanmıştır. Katılımcılara doğrudan (Araştırmacı farklı mekanlara gidip erkek katılımcılara anketi doldurmalarını istemiştir) ve dolaylı olarak (kadın katılımcılara ise bazılarını doldurmaları istenmiştir bazılarını ise kartopu örnekleme yönetimiyle anketi dolduran erkek veya kadın katılımcılardan ulaştırmaları istenmiştir) ulaşılmıştır. Katılımcılara betimleyici bazı bilgilerin sorulduğu Demografik Bilgi Formu ile toplam 27 soru sunulmuştur.

2.1.1.3 Veri toplama araçları

2.1.1.3.1. Demografik Formu.

Katılımcıların cinsiyet, yaş, meslek, eğitim düzeyi ve sosyo-ekonomik düzeyi gibi kişisel bilgilerini edinebilmek için bir form hazırlanmıştır (bkz. Ek1). Çalışmanın örnekleme daha çok Psikolog ve Fizyoterapist (sırasıyla n= 36 %65.5, n= 15 %27.3) çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır. Çalışmaya katılanların çoğu (n=40 % = 72.7) lisans mezunudur. Katılımcıların çoğu lisans mezunu olup (n= 36 %65.5) sosyo-ekonomik düzeyini Orta olarak belirtmişlerdir. Katılımcıların eğitim düzeyi, meslekleri, algılanan SED (Sosyo-ekonomik düzeyi) Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1. Ön çalışmanın katılımcılarına ait demografik bilgiler (n = 55)

Eğitim Düzeyi	Frekans (%)	Meslekler	Frekans (%)	SED	Frekans (%)
Lisans	40(72.7)	Psikolog	36(65.5)	Alt	
Yüksek Lisans	15(27.3)	Fizyoterapist	15(27.3)	Alt-Orta	7(12.7)
Toplam	55(100)	Sosyolog	1(1.8)	Orta	36(65.5)
		Edebiyatçı	3(5.5)	Üst-Orta	10(18.2)
		Toplam	55 (100)	Üst	2(3.6)
				Toplam	55(100)

2.1.1.3.2 Kalıpyargı İçeriği Modeli Ölçeği

Çalışma, Brambilla ve Riva (2017:247), Leach ve ark.,(2007:2008) çalışmaları örnek alarak ahlak ve sevecenlik boyutlarını ayrı ayrı özellikler üzerinden yürütülmüştür. Katılımcılara bir dizi sıfat verilerek bu sıfatların kişilerin ne ölçüde sahip olduklarını değerlendirmede uygun oldukları hakkında görüşleri sorulmuştur. Önce, sevecenlik teriminin tanımı yapıp (sevecen: insanlarla ilişkilerinde iyi niyetli davranan) listelenen sıfatların her birinin ardından “xxxxx” sıfatı, bir kişinin sevecen olup olmadığıyla ilişkilidir” ifadesine ne ölçüde katıldıklarını 5’li derecelendirme ölçeği üzerinde (1: Kesinlikle katılmıyorum 5: Kesinlikle katılıyorum”) arasında değerlendirmeleri istenmiştir. Aynı işlem, bu sıfat listesindeki her bir sıfatın kişilerin yetkinliğini ve ahlakını değerlendirmedeki uygunluklarını belirlemek üzere iki kez daha tekrar edilmiştir. Böylelikle her bir sıfat için birer sevecenlik, yetkinlik ve ahlak puanı elde edilmiştir.

Sıfat listesi 8 adet olumsuz, 14 adet olumlu anlam içeren toplam 22 sıfat içermektedir. Sıfatların 18’i literatürde daha önceki kalıpyargı içeriği çalışmalarında kullanılmış sıfatlar içinden seçilmiştir. Fiske ve ark., (2002: 884) çalışmasından confident (özgüvenli), independent (bağımsız), intelligent (zeki), good-nature (iyi huylu), Sincere (samimi), Tolerant (hoşgörülü) sıfatları; Wojciszke ve ark., (1998: 1254-1255) çalışmasından honest (dürüst), helpful (yardımsever), loyal (fedakar), ve kind (nazik) sıfatları; Kenworthy ve Tausch’ın (2008: 1124-1125) çalışmasından; unkind (nezaketsiz), cruel (acımasız), lazy (tembel), sloppy (düzensiz) deceitful (hilebaz/hilekar) sıfatları; Brambilla ve ark.’ın (2011: 134) çalışmasından respectful (saygılı) ve capable (becerikli) sıfatları alınmıştır. Ayrıca Afganistanlı psikoloji öğretim üyeleri ile görüşmenin sonucunda şu dört sıfatın eklenmesine Afgan kültürüne has olarak karar kılınmıştır: unintelligent (akılsız/zeki olmayan), selfish (bencil), ruthless (kaba), active (aktif) ve obedient (itaatkâr). Katılımcılardan her sıfatı bu üç boyutta değerlendirmeleri istenip her sıfatı hangi boyutta daha fazla puan vermeleri beklenmiştir. Sıfatların hangi boyutlarda yer aldıkları ve olumlu mu olumsuz mu oldukları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2. Sıfat listesi

Sıfatların listesi			
	Yetkinlik	Sevecenlik	Ahlak
Pozitif	Özgüvenli (confident), bağımsız (independent), zeki (intelligent), becerikli (capable)	Samimi (sincere), dürüst (honest), iyi huylu (good-nature), nazik (kind), sabırlı (patient)	Yardımsever (helpful), dürüst (honest), fedakar (loyal), saygılı (respectful), itaatkâr (obedient)
Negatif	Düzensiz (sloopy), tembel (lazy), akılsız (unintelligent), bencil (selfish).	Kaba (ruthless), nezaketsiz (unkind)	Cruel (acımasız), Deceitful (hilekâr)

Sıfatlar İngilizce'den Farsça'ya tez yazarı tarafından çevrilmiştir. Farsça'dan İngilizce'ye ters çevirisi Kabil Üniversitesinde Psikoloji Bölümünde öğretim üyesi (Dr. Spojmay Oraya) tarafından yapılmıştır. Ardından iki çeviri karşılaştırılmış ve çeviriler arasındaki bazı farklılıklar, çeviriyi yapan tez yazarı ile ters çeviriyi yapan uzman arasındaki görüşmeler sonucunda giderilmiştir.

2.1.1.4. Bulgular

Özelliklerin gruplar arası farklılıklarını belirlenmek amacıyla bir dizi tekrarlı varyans analizi uygulanmıştır. Listedeki üç özellik hariç hepsinin yetkinlik, sevecenlik veya ahlak boyutlarının birinden aldığı puanının diğer iki boyuttan aldığı puana göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Her bir maddenin üç boyutun her birinden aldıkları ortalama puan ve standart sapması ve F testi sonucu Tablo 2'de verilmiştir. Tabloda da görüldüğü üzere, listedeki sekiz sıfat, yetkinlik boyutunda diğer iki boyuttan anlamlı düzeyde yüksek puan almıştır. Bir başka deyişle, katılımcılar söz konusu sıfatları sevecenlik ve ahlaka kıyasla yetkinlik ifade eden birer özellik olarak değerlendirmişlerdir. Bu sıfatlar: aktif (O = 4.58, SS = .57), zeki (O = 4.55, SS = .74), özgüvenli (O = 4.42, SS = .81), becerikli (O = 4.42, SS = .81), akılsız (O= 4.36, SS= .70), bağımsız (O= 4.27, SS= 1.01), düzensiz (O = 4.15 , SS = 1.11), tembel (O =4.05 , SS = 1.01). İki sıfatın - samimi (O = 5.47 , SS = .72) ve nezaketsiz (O = 3.89 , SS = 1.10) sıfatları- sevecenlik boyutundan aldığı puanlar yetkinlik ve ahlak boyutlarından aldıklarına kıyasla yüksek iken dokuz sıfatın aldığı ahlak puanları yetkinlik ve sevecenlik puanlarından daha yüksektir. Bu dokuz sıfat şunlardır: saygılı (O = 4.56 , SS = .71), iyi huylu (O= 4.47, SS= .69), nazik (O = 4.42, SS = .74),

yardımsever (O = 4.36 , SS = .78), sadık (O = 3.98 , SS = .89), bencil (O= 3.85, SS= 1.11), itaatkâr (O = 3.45, SS = 1.18), kaba (O = 3.25 , SS = 1.14), sabırlı (O = 3.04 , SS = 1.19). Şu üç sıfatın ise kalıpyargı boyutlarından aldıkları puanlar anlamlı düzeyde farklı değildir: dürüst, hilekar, zalim.

Tablo 3. Kalıpyargı sıfatlarının sevecenlik, yetkinlik ve ahlak boyutlarındaki ortalama puanları açısından karşılaştırılması

Özellikler	Yetkinlik μ (SD)	Sevecenlik μ (SD)	Ahlak μ (SD)	F değeri	P değeri
Aktif (active)	4.58 (.57)^a	2.22 (1.10) ^b	2.04 (1.05) ^b	11.41	.001
Zeki (intelligent)	4.55 (.74)^a	1.96 (1.02) ^b	1.84 (.96) ^b	146.20	.001
Özgüvenli (confident)	4.42 (.81)^a	2.15 (1.18) ^b	3.22 (1.15) ^c	75.34	.001
Becerikli (capable)	4.42 (.81)^a	1.95 (1.03) ^b	2.05 (.89) ^b	115.28	.001
Akılsız (un-intelligent)	4.36 (.70)^a	1.44 (.60) ^b	2.07 (1.05) ^c	141.28	.001
Bağımsız (independent)	4.27 (1.01)^a	1.87 (.98) ^b	2.13 (.95) ^b	92.05	.001
Düzensiz (Sloppy)	4.15 (1.11)^a	1.93 (.83) ^b	2.13 (.84) ^b	90.39	.001
Tembel (lazy)	4.05 (1.01)^a	1.82 (.80) ^b	1.87 (.88) ^b	112.00	.001
Samimi (sincere)	2.56 (1.29) ^a	4.47 (.72)^b	4.05 (1.03) ^b	58.32	.001
Nezaketsiz (unkind)	2.18 (1.16) ^a	3.89 (1.10)^b	3.60 (1.34) ^b	41.61	.001
Saygılı (respectful)	2.13 (1.09) ^a	4.00 (.91) ^b	4.56 (.71)^c	114.87	.001
İyi huylu (good-nature)	3.64 (1.13) ^a	4.18 (.86) ^b	4.47 (.69)^c	16.86	.001
Nazik (kind)	1.69 (.74) ^a	4.29 (.94) ^b	4.42 (.74)^b	234.25	.001
Yardımsever (helpful)	3.65 (1.13) ^a	4.05 (.99) ^a	4.36 (.78)^b	7.60	.001
Fedakar (loyal)	2.00 (.88) ^a	3.76 (1.11) ^b	3.98 (.89)^b	71.03	.001

Bencil (selfish)	2.67 (1.38) ^a	2.65 (1.42) ^a	3.85 (1.11)^b	18.48	.001
İtaatkâr (obedient)	1.40 (.68) ^a	2.53 (1.25) ^b	3.45 (1.18)^c	42.66	.001
Kaba (reckless)	2.25 (1.16) ^a	2.64 (1.22) ^a	3.25 (1.14)^b	11.35	.001
Sabırlı (patient)	1.82 (.91) ^a	2.45 (1.17) ^b	3.04 (1.19)^c	19.37	.001
Dürüst (honest)	4.18 (.98)	4.40 (.89)	4.38 (.78)	1.46	Ns
Hilekar (decietful)	3.16 (1.36)	3.25 (1.55)	3.44 (1.51)	.72	Ns
Acımasız (cruel)	3.98 (1.06)	4.04 (.97)	3.93 (1.24)	.17	Ns
<i>Not.</i> Birbirinden farklı üst simgeye sahip ortalama değerler, istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklıdır. Her sıfat, hangi boyutta en yüksek ortalama değere sahip olmuş ise, tabloda o değer koyu olarak yazılmıştır.					

2.1.1.5.Tartışma

Mevcut tez çalışmasında Afganistan’da kadınlara yönelik sosyal kalıpyargıların KİM’deki değerlendirme boyutları açısından çalışılması amaçlanmaktadır. Ancak daha önce Afgan toplumunda bu tür bir çalışma gerçekleştirilmediğinden, Afgan toplumunda kalıpyargı boyutlarının içeriğini hangi sıfatların oluşturduğuna karar vermek üzere bir ön çalışma yapılması gerekli görülmüştür. KİM’e göre (Fiske ve ark.,2002) kalıpyargılar sevecenlik ve yetkinlik boyutlarında değerlendirilmelidir; ancak daha güncel bir görüşe göre sevecenlik boyutu ahlak ve sosyallik olmak üzere iki ayrı değerlendirme boyutunu kapsamaktadır (Brambilla ve Leach, 2014). Mevcut çalışmada, daha önce farklı kültürlerdeki çalışmalarında birer sosyal kalıpyargı içeriği olarak kullanılmış sıfatların derlendiği bir liste oluşturuldu ve Afganistanlı uzmanlara danışılarak onların fikirleri doğrultusunda bazı sıfatlar bu listeye eklendi. Afghan katılımcılardan oluşan örnekleme bu listedeki sıfatların sosyallik, yetkinlik ve ahlakı ne derece temsil ettiği soruldu. Bu yöntemle katılımcıların zihninde aynı anda birden fazla değerlendirme boyutuyla ilişkili olduğu saptanan maddelerin elenmesi amaçlandı. Verilerin analizi, 22 sıfatı içeren listedeki 8 sıfatın yetkinlikle, 2 sıfatın sosyallikle, 9 sıfatın ise ahlakla ilişkilendirildiğini gösterdi. Tüm değerlendirme boyutlarıyla eşit düzeyde ilişkilenen üç madde ise elendi. Ana

Çalışmada, başörtülü ve başı açık kadınlara yönelik değerlendirmelerde 19 maddelik listenin kullanılması, ancak bu listedeki sıfatların yetkinlik-sosyallik-ahlak şeklinde üç boyutta mı yoksa yetkinlik-sevecenlik şeklinde iki boyutta mı kümelendiklerini veya beklenmedik başka bir kategorizasyonun mu oluştuğunu ana çalışma için toplanan veriler üzerinde yapılacak açımılayıcı faktör analizi ile incelenmesi ve kalıpyargı değerlendirme boyutlarının hangileri olacağına ona göre karar verilmesi uygun görölmüştür.

2.1.2. ANA ÇALIŞMA

2.1.2.1. Katılımcılar

Veriler, 152 gönüllü katılımcıdan toplanmıştır (55E, 97K). Katılımcıların yaş ortalaması 25.76 (SS=6.21) olup, en genç katılımcı 17 yaşındayken en yaşlı katılımcı 56 yaşındadır. Katılımcılar, çoğu Kabil'den olmak üzere, Afganistan'ın 3 farklı şehrinde (59.3). Çoğunluğu üniversite mezunudur (63.8) ve kendilerinin orta gelir seviyesinden olduklarını bildirmişlerdir (59.9). Katılımcılara ait demografik bilgiler daha detaylı olarak Tablo 4'te görülmektedir.

Tablo 4. Ana çalışmanın katılımcılarına ait demografik bilgiler

	Frekans	Yüzde		Frekans	Yüzde
Cinsiyet	152	100.0	Yaşadığı yer	152	100.0
Kadın	97	63.8	Kabil	75	49.3
Erkek	55	36.2	Herat	36	23.7
Eğitim	152	100.0	Takhar	41	27.0
Lise	13	8.6	SED	152	100.0
Yüksek Okulu	15	9.9	Alt ve alt -ota	18	11.9
Üniversite	97	63.8	Orta	91	59.9
Lisansüstü	27	17.8	Üst-orta ve üst	43	28.3

2.1.2.2. Ölçüm araçları

2.1.2.2.1. Kendilerine yönelik izlenimlerin değerlendirileceği sosyal hedeflerin (geleneksel ve modern giyimli kadınlar) fotoğrafları

Çalışma materyali olarak, 25 yaşında bir Afgan kadının dijital kamera ile çekilmiş 2 adet renkli fotoğrafı (ebat: 4.46cm × 4.85 cm) kullanılmıştır. Modelden, fotoğrafların çekimi ve çalışmada kullanılması için izni alınmıştır (İzin belgesi **Ek 2'de** sunulmuştur). Her iki fotoğrafta aynı arka planın önünde, standart ışık altında ve üzerinde aynı kıyafet ile (başörtüsü hariç) hareketsiz biçimde ve nötr bir yüz ifadesi ile objektife bakarken çekilmiştir. Fotoğraflardan birinde kadın hicap ile örtünmüştür (saçları, boynu ve omzu

başörtüsü ile örtülmüştür), diğer fotoğrafta kadın başı açık (saçları görülüyor) durumdadır. Katılımcıların her birine bu iki fotoğraftan sadece biri sunulmuş, fotoğrafa istedikleri kadar bakmalarına izin verilmiştir.

Şekil 2. Çalışmada kullanılan hicap giyen ve başı açık kadın fotoğrafları

2.1.2.2.2. Kalıpyargı Sıfatları

Sevecenlik, yetkinlik ve ahlak boyutlarını ölçmek için ön çalışmada söz konusu üç boyuttan birinin değerlendirilmesi açısından uygunluğu diğer boyutlara kıyasla anlamlı farklılık gösteren 19 sıfat bu çalışmada kullanılmıştır. Katılımcılardan kendilerine sunulan fotoğraftaki kadına (hicap ve başı açık kadın) dair ilk izlenimlerini bu sıfatlar üzerinden değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcılar fotoğraftaki kadının bu sıfatların her birine ne ölçüde sahip olduğuna dair değerlendirmelerini (bu kadın zekidir/bu kadın tembeldir...vb.) 5’li likert ölçeğinde (1: Hiç katılmıyorum -5: kesinlikle katılıyorum) bildirmiştir. Ölçek üzerinde uygulanan açımlayıcı faktör analizi ve güvenirlik analizi sonuçları bulgular kısmında sunulmuştur. Katılımcıların değerlendirmesi için onlara sunulan fotoğraflar ve ardından gelen kalıpyargı sıfatları, **Ek 3’te** sunulmaktadır.

2.1.2.2.3. Sosyal Mesafe Ölçeği

Katılımcıların kendilerine sunulacak fotoğraftaki modern ve geleneksel giyimli kadınlarla aralarında ne kadar sosyal mesafe hissettiklerini ölçmek için Bogardus (1967 akt. Wark ve Galliher, 2007) tarafından geliştirilen sosyal mesafe ölçeği kullanmıştır. Ölçek, farklı gruplardan olan kişilerle arkadaş, komşu, akraba vb. olma durumundaki görüşleri ölçmektedir, 8 maddeden oluşmaktadır ve 5’li likert tipindedir. 8 maddeden oluşan bu ölçeğin maddeleri içinden bu çalışmaya uygun olduğunu belirlediğimiz 6 maddesi beşli Likert tipinde (1-Çok Rahatsız Hissederdim 5-Hiç Rahatsız Hissetmezdim) uygulanmıştır (**EK 4**). Ölçek maddelerine örnek olarak; ‘Fotoğraftaki kadın ailemden biriyle evlenmek suretiyle akrabam olsa’, ‘Fotoğraftaki kadın evime misafir gelse’ verilebilir. Ölçekten alınan yüksek puanlar, sosyal mesafenin düşüklüğüne, düşük puanlar ise sosyal mesafe algısının yüksekliğine işaret etmektedir.

Sosyal mesafe ölçeğinin güvenirlik katsayısı yapılan çalışmalarda .78 ile .97 arasında değişmektedir (Güler, 2013; Karaoğlu, 2015; Binder Zagefka, Brown, Funke ve diğerleri, 2009; Bastian, Lüscher, Ata, 2012; Snellman ve Ekehammar, 2005). Bu tez çalışmasında sosyal mesafe ölçeğinin maddeleri ilk kez Afgan diline çevrilerek uygulanmıştır. Toplanan veriler üzerinde yapılan açımlayıcı faktör analizleri (temel bileşenler analizi, varimax rotasyon), tüm maddelerin toplam varyansın %80’ini açıklayan tek bir faktör altında toplandığını göstermiştir. Ölçeğin Cronbach alfa değeri, $\alpha = .95$ ’tir.

2.1.2.2.4. Sosyal Temas Ölçeği

Katılımcıların günlük hayatta modern ve geleneksel giyiniş tarzına sahip kadınları nasıl değerlendirdiklerini anlamak amacıyla, katılımcıların geleneksel ve modern giyiniş tarzına sahip kadınlarla sosyal ilişkisini değerlendirmek için, Turner ve ark., 2007 tarafından geliştirilen iki soru çalışmaya uygun olarak dört soruya revize edilip uygulanmıştır. Dört sorudan oluşan bu ölçek (**EK 5**) katılımcıların fotoğraftaki kadına benzer bir kadınla (modern giyimli/geleneksel giyimli) günlük yaşamlarında temas kurma sıklığıyla ilgilidir. Ölçeğin Afgan dilindeki versiyonu ilk kez bu tez kapsamında uygulanmıştır. Bu tezde toplanan ölçek verilerine uygulanan açımlayıcı faktör analizi (temel bileşenler analizi, varimax rotasyon), tüm maddelerin toplam varyansın %73’ünü

açıklayan tek bir faktör altında toplandığını göstermiştir. Ölçeğin maddeler arasındaki iç tutarlılığı $\alpha = .88$ 'tir.

2.1.2.2.5. Cinsiyet Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği

Jost ve Kay (2005), Kay ve Jost'un (2003) genel sistemi meşrulaştırma ölçeği sorularını, cinsiyet eşitsizliğine odaklanacak biçimde yeniden düzenleyerek bir "cinsiyete sistemini meşrulaştırma" ölçek geliştirdiler. Ölçeğin 8 maddesi vardır. Katılımcılardan her ifadeye 1 (kesinlikle katılmıyorum) ile 7 (kesinlikle katılıyorum) arasında değişen yedi puanlı bir ölçek kullanarak cevap vermeleri istenir. Jost ve Kay (2005), ölçeğin iç tutarlılığını, $\alpha = .79$ bulmuşlardır. Ölçek **Ek 6'da** sunulmaktadır. Bu ölçek ilk kez Afgan diline çevrilerek kullanıldığından, tez çalışması kapsamında yapısal geçerliliği ve güvenilirliği incelenmiştir. Analizler sonucunda ölçeğin sadece 4 maddesinin kullanılmasına karar verilmiştir: "iş bölümü genellikle olması gerektiği gibi yapılır", "kadın ve erkek ilişkisi adildir", "toplum erkek ve kadınlara eşit fırsat veriyor", ve "Afganistan kadınlar için en iyi ülkedir.)." Bu dört maddenin güvenilirliği $\alpha = .73$ 'tür.

2.1.2.2.6. Demografik Bilgi Formu:

Katılımcıların cinsiyeti, yaş, yaşadığı şehir, eğitim düzeyi, sosyo-ekonomik düzeyi gibi kişisel özelliklerini tespit edecek soruları içermektedir.

2.1.2.3. İşlem

Araştırma kapsamında veri toplamak amacıyla, önce Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Etik Yayın Kurulu'ndan 2019-10 sayılı izin alındıktan sonra veri toplama aşaması başlamıştır. Afganistan'ın Kabil, Herat ve Takhar şehirlerinde yaşayan katılımcılara büyük bir kısmına (117 katılımcı) doğrudan ulaşılmış ve kâğıt-kalem usulü veri toplanmıştır. Ancak korona virüsün salgını yüzünden yeterli sayıya ulaşmakta güçlük yaşandığından katılımcılara çevrim içi yollarla da ulaşılmaya çalışılmış ve anket çevrimiçi ortamda -www.Google.forum.com sitesinde- hazırlanarak araştırmacının sosyal medya hesapları üzerinden Herat, Kabil, ve Takhar 'da yaşayan katılımcılara özel mesaj yoluyla veya e-posta ile gönderildi ve kâğıt-kalem usulü verisi toplanan 117 kişiye ek olarak, dijital ortamda 35 katılımcıdan anket verisi toplanmıştır. Bütün katılımcılar, ölçekleri

doldurmaya başlamadan önce gönüllü katılım ve bilgilendirme formunu okumuş ve onayladıkları takdirde katılımcılara sırasıyla ‘Demografik Bilgiler’, ‘Kalıpyargı Sıfatları Listesi’, ‘Sosyal Temas Ölçeği’, ‘Cinsiyet Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği’ ve ‘Sosyal Mesafe Ölçeği’ sunulmuştur. Daha sonra çalışmanın değişkenleri ve araştırmanın asıl amacıyla ilgili bilgilerin bulunduğu katılım sonrası bilgi formu sunulmuştur. Bilgilendirmiş onam ve katılım sonrası bilgi formu EK 7’de verilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde yapılan analizlerin sonucunda elde edilen istatistiksel sonuçlar yer almaktadır. Toplanan veriler, SPSS 25 paket programları aracılığıyla analiz edilmiştir.

3.1. MODERN VE GELENEKSEL GİYİMLİ KADIN FOTOĞRAFI KOŞULLARINA ATANAN KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Çalışmadaki 152 katılımcıdan 77'si modern giyimli kadın fotoğrafı koşuluna, 75'i ise geleneksel giyimli kadın fotoğrafı koşuluna gelişigüzel atanmıştır. Her iki koşula atanan katılımcılar eğitim düzeyleri, sosyo-ekonomik düzeyleri, yaşadıkları yer açısından ki-kare analizleri ile anlamlı bir fark bulunmamıştır, sırasıyla eğitim düzeyi, $\chi^2(6) = 3.03$, $P > .05$, sosyo-ekonomik düzeyi, $\chi^2(8) = 3.20$, $P > .05$ yaşları ise t-test analizi ile karşılaştırılmış ve anlamlı farklılıklar olmadığı görülmüştür $t(150) = 1.09$, $P = .28$. Her iki grubun demografik özelliklerinin karşılaştırmalı bir sunumu Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 5. Modern ve geleneksel giyimli kadın fotoğrafı koşullarına atanan katılımcıların demografik özellikler açısından karşılaştırılması

	Geleneksel Giyimli Kadın Fotoğrafını Değerlendirenler			Modern Giyimli Kadın Fotoğrafını Değerlendirenler		
	Frekans	Yüzde	Ort.	Frekans	Yüzde	Ort.
Yaş			26.30			25.20
Cinsiyet	77	100.0		75	100.0	
Kadın	48	62.3		49	65.3	
Erkek	29	37.7		26	34.7	
Eğitim	77	100.0		75	100.0	
Lise	6	7.8		7	9.3	
Yüksek Okulu	9	11.7		6	8.0	
Üniversite	44	57.1		53	70.7	
Lisansüstü	18	23.4		9	12.0	
Yaşadığı yer	77	100.0		75	100.0	
Kabil	41	53.2		34	45.3	
Herat	21	27.3		15	20.0	
Takhar	15	19.5		26	34.7	
SED	77	100.0		75	100.0	
Alt ve alt -ota	9	11.7		9	12.0	
Orta	47	61.0		44	58.7	
Üst-orta ve üst	21	27.3		22	29.3	

3.2. KALIPYARGI SIFATLARI ÜZERİNDE AÇIMLAYICI FAKTÖR ANALİZİ BULGULARI

Katılımcıların kendilerine sunulan kadın fotoğrafına ilişkin 19 kalıpyargı sıfatı üzerinden yaptıkları değerlendirmelere açımlayıcı faktör analizi (varimax rotasyon ile Temel Bileşen analizi) uygulanmış ve bulgular toplam varyansın %61'ini açıklayan 4 faktörün varlığına işaret etmiştir. İki (sevecen ve yetkinlik) veya 3 faktörlü (sosyallik, ahlak ve yetkinlik) yapı kuramsal açıdan uygun olacağından analiz, yapıyı önce 3, sonra 2 faktöre zorlanarak yinelenmiştir. Üç faktörün zorlandığı yeni analizin bulgularına göre, üç faktör toplam varyansın %52'sini açıklamaktadır. Bu üç faktörün içerikleri incelendiğinde, sevecenlik ve ahlak içerikli sıfatların ilk faktörde toplandığı, yetkinliğe ilişkin sıfatların olumlu anlam taşıyanların (örneğin zeki) bir faktöre, olumsuz anlam taşıyanların (örneğin akılsız) ise diğer faktöre yüklendiği görülmüştür. Bir madde –nezaketsiz- iki boyutta birden .40'ın üzerinde yük almıştır. Analiz, 2 faktöre zorlanarak tekrar edildiğinde ise, iki faktörün toplam varyansın %45'ini açıkladığı görülmüştür. Kuramsal beklentiye uygun biçimde sevecenliğe ilişkin maddeler (sosyallik ve ahlak maddeleri) bir boyuta, yetkinlik maddeleri iki boyuta düşmüş, her iki boyutta birden eşit ağırlıkta yük olan veya her ikisine de yüklenmeyen maddeler olmamıştır. İki faktöre zorlanan açımlayıcı faktör analizinin sonucunda sıfatların iki faktöre nasıl dağıldıkları Tablo 6'da görülebilir. Ardından, bu iki faktörün güvenirlikleri, Cronbach alfa değerlerini hesaplamak yoluyla ölçülmüştür. Sonuçlara Sevecenlik boyutunun (11 madde) Cronbach alfa değeri .88, yetkinlik boyutunun (8 madde) ise .75'tir.

3.3 BETİMSEL ANALİZLER

Çalışmadaki temel değişkenlerin ortalama ve standart sapmaları, Cronbach alfa değerleri ve madde sayıları hem tüm örneklem için, hem de çalışmanın iki koşulu için ayrı ayrı hesaplanmış ve Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 6. 19 kalıpyargı sıfatına uygulanan açımlayıcı faktör analizi sonuçları

Özellikler	Sevecenlik	Yetkinlik
	$\alpha = .88$	$\alpha = .75$
Sincere	.88	
Kind	.87	
Good-nature	.84	
Patient	.82	
Respectful	.73	
Helpful	.71	
Unkind	-.62	
Ruthless	-.54	
Selfish	-.52	
Obedient	.46	
Devoted	.45	
Active		.74
Intelligent		.68
Capable		.67
Confident		.61
Un-intelligent		-.60
Lazy		-.53
Sloppy		-.49
Independent		.47
Açıklanan varyans (%)	27.52	14.68
Açıklanan toplam varyans (%)	55.96	

Not. Bir madde herhangi bir faktörde .40'ın altında yükü olan maddelerin aldıkları yük tabloda gösterilmemiştir.

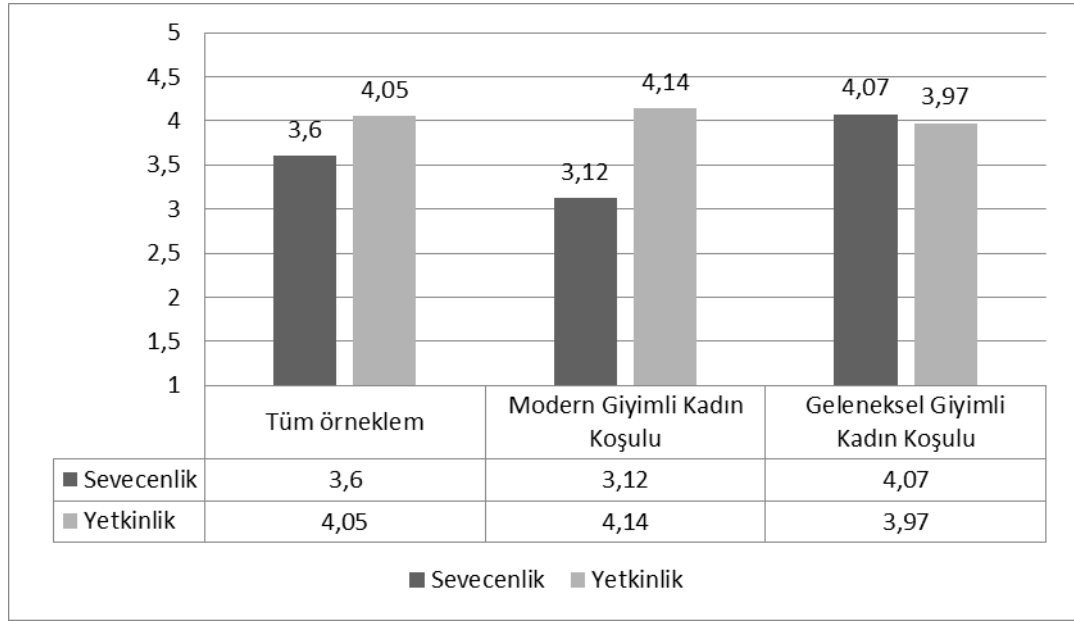
Tablo 7. Tüm değişkenlerin ortalama, standart sapma, madde sayıları ve güvenirlik değerleri

	Madde sayısı	Cronbach α	Tüm Örneklem (N= 152)		Geleneksel Giyimli Kadın Koşulu (N=77)		Modern Giyimli Kadın Koşulu (N=75)	
			O	SS	O	SS	O	SS
Sevecenlik kalıpyargı boyutu	11	.88	3.60	.81	4.07	.50	3.12	.79
Yetkinlik kalıpyargı boyutu	8	.75	4.05	.53	3.97	.52	4.14	.52
Cinsiyet Sistemini Meşrulaştırma	4	.73	2.79	1.32	2.40	1.30	3.18	1.23
Düşük Sosyal Mesafe	6	.95	3.65	.98	4.06	.68	3.23	1.07
Sosyal Temas	4	.88	2.39	1.05	2.63	.95	2.15	1.09

3.4. YETKİNLİK VE SEVECENLİK DEĞERLENDİRMELERİNE İLİŞKİN VARYANS ANALİZİ BULGULARI

Bir kadının farklı kıyafetlerle (geleneksel veya modern) çekilen fotoğraflarına bakarak onu yetkinlik ve sevecenlik açısından değerlendiren katılımcıların değerlendirmelerinin onun giyim tarzına bağlı olarak değişip değişmediğini görmek üzere veri üzerinde 2 (Fotoğraf: geleneksel veya modern kadın fotoğrafı) X 2 (Kalıpyargı türü: yetkinlik ve sevecenlik) karma desenli varyans analizi uygulanmıştır. Sonuçlar hem temel etkilerin hem de ortak etkinin anlamlı olduğunu göstermiştir (Fotoğraf türü temel etkisi: $F(1,150) = 65.97$, $p < .001$, Kalıpyargı türü temel etkisi: $F(1, 150) = 97.68$, $p < .001$, Fotoğraf X Kalıpyargı ortak etkisi: $F(1,150) = 24.007$, $p < .001$). Fotoğraf türü temel etkisini anlamak üzere ve yetkinlik ve sevecenlik ortalamaları –hangi tür fotoğraf için yapıldığı ayırt edilmeksizin karşılaştırıldığında, şaşırtıcı bir şekilde, kadınların yetkinliklerinin ($O = 4.05$, $SS = .53$) sevecenliklerinden ($O = 3.60$, $SS = .81$) daha yüksek değerlendirildiği görülmüştür. Ardından, fotoğraf türü X kalıpyargı ortak etkisinin kaynağını anlamak üzere <https://www.graphpad.com/quickcalcs/posttest1.cfm> adresindeki hesaplayıcı kullanılarak post hoc analiz yapılmıştır. Fotoğraftaki kadının yetkinliğini sevecenliğinden daha yüksek değerlendirilenlerin onu modern giyimli gösteren fotoğrafı değerlendirenler olduğu (yetkinlik: $O = 4.14$, $SS = .53$; sevecenlik: $O = 3.12$, $SS = .79$) görülmüştür. Kadını geleneksel giyimli gösteren fotoğrafı değerlendirenlerin ise verdikleri sevecenlik ve yetkinlik puanlarının ortalamaları arasındaki fark (yetkinlik: $O = 3.97$, $SS = .52$; sevecenlik: $O = 4.07$, $SS = .50$) anlamlı düzeyde değildir. Post hoc analizleri ayrıca, sevecenlik değerlendirmesinin fotoğraftaki kadının modern giyimli olduğu koşulda ($O = 3.12$, $SS = .79$) geleneksel giyimli olduğu koşula ($O = 4.07$, $SS = .50$) kıyasla daha düşük olduğunu, yetkinlik değerlendirmesinin (modern giyimli: $O = 4.14$, $SS = .53$; geleneksel giyimli: $O = 3.97$, $SS = .52$) ise farklı olmadığını sonucunu göstermiştir. Sonuçlar Şekil 3’te özetlenmiştir.

Şekil 3. Modern ve geleneksel giyimli kadın fotoğrafındaki kadına yönelik sevecenlik ve yetkinlik değerlendirmeleri

3.5 MODERN VE GELENEKSEL GİYİMLİK KADINLARLA SOSYAL TEMAS VE BU İKİ GRUBA HİSSEDİLEN SOSYAL MESAFE AÇISINDAN KARŞILAŞTIRMALAR

Katılımcıların sosyal yaşamlarında modern giyimli kadınlara geleneksel giyimli kadınlara kıyasla temas düzeyleri arasında fark olup olmadığını sınamak için bağımsız gruplar t-test analizi yapılmıştır. Bulgulara göre modern ve geleneksel giyimli arkadaşlarla temas kurma düzeyi arasındaki fark anlamlıdır, $t(146) = 2.87, p < .01$. Modern giyimli ve geleneksel giyimli fotoğraf koşullarında fotoğraftaki kadına yönelik algılanan sosyal mesafenin değişip değişmediğini test etmek üzere yapılan bağımsız gruplar t-test analizi sonuçları da anlamlıdır, $t(125) = 5.69, p < .001$. Beklenildiği gibi, geleneksel giyimli kadınlarla kurulan sosyal temas daha fazla olmasına rağmen yine da katılımcıların daha çok sosyal mesafe sergiledikleri bulunmuştur. T-test karşılaştırmalarının sonuçları Tablo 8’te sunulmuştur.

Tablo 8. Geleneksel ve modern giyimli kadınlara yönelik sosyal mesafe ve söz konusu kadınlarla temas düzeyi açısından karşılaştırmalar

	Geleneksel giyimli		Modern giyimli		<i>t</i> -test	<i>P</i>
	O	SS	O	SS		
Sosyal temas	2.63	.95	2.15	1.09	2.87	<.01
Düşük sosyal mesafe	4.06	.68	3.23	1.07	5.69	<.001

3.6. KORELASYON ANALİZİ

Modern giyimli kadınlarla sosyal temastaki artışın cinsiyet sisteminin meşrulaştırmadaki azalmayla, cinsiyet sistemini meşrulaştırmadaki azalmanın modern giyimli kadınları değerlendirirken onları “sevecenliği düşük ama yetkinliği yüksek” biçimde kalıp yargılamadaki azalmayla ve bu kalıpyargısal değerlendirmedeki azalmanın daha az sosyal mesafe algılamakla ilişkili olduğu şeklindeki beklentilerin ne ölçüde karşılandığı, öncelikle korelasyon tablosu üzerinde incelenmiştir. Hipotezler yalnızca modern giyimli kadına yönelik kalıpyargısal değerlendirmelere ve modern giyimli kadına yönelik sosyal mesafeye ilişkin olduğu halde, aşağıdaki tabloda değişkenler arası korelasyonlar hem modern giyimli kadın fotoğrafını değerlendirenler ($n = 77$) hem de geleneksel giyimli kadın fotoğrafını değerlendirenler ($n = 75$) için ayrı ayrı verilmiştir.

Sevecen ve yetkinlik kalıpyargıları arasında geleneksel giyimli kadın koşulunda pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu ($r = .57, p < .001$), oysa bu ilişkinin modern giyimli kadın koşulunda olmadığı görülmüştür. Korelasyon analizi sonuçlarına göre modern giyimli kadını sevecen algılamak cinsiyet sistemini meşru görmemeye ($r = -.29, p < .05$), sosyal yaşamında bu tarz kadınlarla temas kuruyor olmakla ($r = .25, p < .05$) ve bu kadınlara yönelik sosyal mesafenin düşük olmasıyla ($r = .47, p < .001$) ilişkilidir. Geleneksel giyimli kadını sevecen algılamak da sosyal temas ($r = .24, p < .05$) ve sosyal mesafe ($r = .27, p < .05$) ile ilişkilidir, ancak cinsiyet sistemini meşru algılamakla ilişkili

değildir. Modern giyimli kadının yetkin algılanması, ele alınan değişkenler arasından yalnızca sosyal mesafe ile ilişkili bulunmuştur, $r = .40, p < .001$. Bir başka deyişle, modern giyimli kadınlar yetkin algılandıkça daha az sosyal mesafe algılanmaktadır. Geleneksel giyimli kadının yetkin algılanması da sosyal mesafe ile benzer şekilde ilişkili bulunmuştur, $r = .45, p < .001$. Ek olarak, geleneksel giyimli kadının yetkin algılanması, benzer nitelikteki kadınlarla sosyal temas kurmakla ilişkilidir, $r = .43, p < .001$. Modern giyimli kadın koşulunda sosyal temas sosyal mesafe ile ilişkili bulunurken ($r = .60, p < .001$) geleneksel giyimli kadın koşulunda böyle bir ilişki yoktur. Cinsiyet sistemini meşrulaştırma, modern giyimli kadın koşulunda sosyal temasla ($r = -.39, p < .001$) ve sosyal mesafe ($r = -.46, p < .001$) ile ilişkili bulunmuş, fakat benzer ilişkiler geleneksel giyimli kadın koşulunda bulunmamıştır.

Tablo 9. Geleneksel ve modern giyimli kadın koşullarında değişkenler arası korelasyonlar

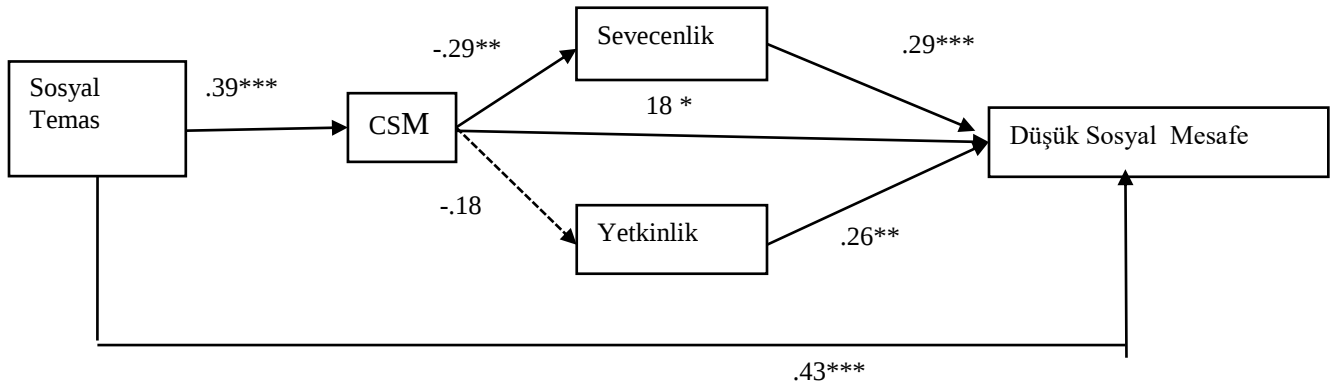
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Sevecenlik (1)	-	.16	-.29*	.26*	.47***
Yetkinlik (2)	.57***	-	-.18	.19	.40**
Cinsiyet Sistemini Meşrulaştırma (3)	-.01	-.02	-	-.39***	-.46***
Sosyal Temas (4)	.24*	.43***	.06	-	.60***
Düşük sosyal mesafe (5)	.27*	.45***	.003	.47***	-

Not. * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$ Köşegenin üst yarısındaki korelasyonlar modern giyimli kadın fotoğrafı koşulundaki katılımcılar için, alt yarısındakiler ise geleneksel giyimli kadın fotoğrafı koşulundaki katılımcılar için bulguları göstermektedir.

3.7. MODEL TESTİ

Modern giyimli kadınlarla sosyal temastaki artışın cinsiyet sisteminin meşrulaştırmadaki azalmayla, cinsiyet sistemini meşrulaştırmadaki azalmanın modern giyimli kadınları değerlendirirken onları “sevecenliği düşük ama yetkinliği yüksek” biçimde kalıp yargılamadaki azalmayla ve bu kalıpyargısal değerlendirmedeki azalmanın daha az sosyal mesafe algılamakla ilişkili olduğunu test etmek üzere hazırlanan kavramsal model, modern giyimli kadın fotoğrafı koşulundaki katılımcıların verisi üzerinde AMOS 23 programı ile test edilmiştir. Verinin modele iyi uyum sağladığı görülmüştür (ki kare =ki kare/df=1.362, GFI = .98, CFI=.99 RMSEA =.07). Model incelendiğinde, cinsiyet sistemini meşrulaştırmanın yetkinlik ile ilişkisi haricinde modeldeki tüm ilişkilerin beklendik yönde ve anlamlı olduğu görülmektedir.

Şekil 4. Yol analizi bulguları

Not. ** $p < .01$, *** $p < .001$

Kesik çizgi, iki değer arasındaki yolun anlamsız olduğuna işaret etmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM (TARTIŞMA)

Çoğunlukla Batı dünyasında yapılmış olan çalışmalar sosyal bilimcilere cinsiyet kalıpyargıları, sistemi meşrulaştırma ve sosyal temas arasındaki ilişkilere yönelik temel bilgiler vermektedir. Ancak bunların Orta Doğu coğrafyasında ve özelde Afganistan toplumundaki geçerliliği daha önce incelenmiş değildir. Orta Doğu’da kadının sosyal statüsü, Batı dünyasındakine kıyasla çok düşüktür ve ayrıca kamusal alanda geleneksel ve İslami nitelikte olan veya olmayan giyim tarzı ile kendini sunmasına bağlı olarak kadının sosyal statüsü değişim gösterebilmektedir. Bu arkaplana dayanarak ve Orta Doğu toplumlarında -ve özellikle Afganistan toplumunda- sosyal psikoloji kuramları çerçevesinde yapılan görgül çalışmaların çok sınırlı sayıda olmasının yarattığı bir eksiklik olduğu düşüncesiyle, mevcut çalışmada kadınlara yönelik kalıpyargıların, kadınların giyim tarzlarına bağlı olarak değişip değişmediği bir Afganistan örnekleminde incelenmiş, ardından modern giyimli kadına yönelik sosyal mesafenin öncüllerini araştırmak üzere, üç önemli sosyal psikolojik yaklaşımın -Sosyal Temas ve Sistemi Meşrulaştırma Kuramları ve Kalıpyargı İçeriği Modeli- öngörülerinden hareketle geliştirilen bir araştırma modelinin geçerliliği test edilmiştir.

Her ne kadar toplumun genç ve eğitimli kısmında bir değişim gözlemek mümkün olsa da, genel olarak Afgan toplumu ataerkil sistemin ve geleneksel cinsiyet rollerinin kabul gördüğü ve cinsiyet rollerine dair tartışmaların İslam dini bağlamında yürütüldüğü bir toplumdur. İslam’da, kadın ve erkek birbirini tamamlayıcı nitelikte özelliklere sahip iki cinsiyet olarak sunulur (Ciaccio ve El-Shakry, 1993). Kadınların ve erkeklerin sosyal rolleri de bu tamamlayıcı özelliklere bağlı olarak tanımlanmış, kadınların temel rolü anne ve eş olmak olarak kabul görmüştür. Ayrıca, baskın olan sosyokültürel ideolojiye göre kadınlar şeytani, baştan çıkarıcı (fitna), düzenbaz ve aldatıcı (kaid) da olabilir (Barakat, 1985). Bu ikinci kategorideki kadınları, anne ve sadık eş olmak gibi kutsal görevleri yerine getiren kadınlardan ayıran ipuçlarının bazıları giyim tercihlerinde aranabilir. Çünkü giyim, sözel olmayan bir iletişim tarzıdır ve insanların kişisel ve sosyal kimliklerini yansıtır (Akdemir, 2018). Tüm bunlardan hareketle Afganistan’daki üç büyük kentindeki kadın ve erkeklerden toplana veri toplayarak mevcut tez çalışması yapılmıştır.

Çalışmayı yürütebilmek için öncelikle, Afganistan toplumunda temel kalıpyargı boyutlarının –sevecenlik, ahlak, yetkinlik- içeriklerini en iyi temsil eden sıfatların belirlenmesine ihtiyaç duyulmuştur. Bu amaçla bir ön çalışma yürütülmüş, bu ön çalışmada Afgan toplumundan insanların görüşleri doğrultusunda, söz konusu üç boyutu temsil eden sıfatlar seçilmiştir. Tezin ana çalışmasında ise, bir kadını modern veya geleneksel giyim tarzları içinde gören ve kendilerine onu tanımada faydalanabilecekleri herhangi bir başka bilgi verilmeyen katılımcıların fotoğrafını gördükleri kişiye yönelik kalıpyargıları ve sosyal mesafeleri incelenmiştir. Aynı çalışma kapsamında ikinci olarak, modern giyimli kadınlara yönelik sosyal mesafenin öncüllerine dair bir model önerilmiştir.

Ana çalışmada, modern ve geleneksel giyimli kadınların kalıpyargılar açısından değerlendirilmesinde, üç tür kalıpyargıyı –ahlak, sevecenlik ve yetkinlik kalıpyargıları- temsil ettiği ön çalışmayla belirlenen sıfatlar kullanılarak veri toplanmış ve öncelikle bu veriye faktör analizi uygulanarak içeriklerin kaç faktör altında kümelendiği sorgulanmıştır. İçeriklerin üç değil, iki faktör ürettiği, bunlardan birinin yetkinlik faktörü iken, diğerinin sosyallik ve ahlak içeriklerinin bir arada yer aldıkları sevecenlik faktörü olduğu görülmüştür. KİM modelinin orijinal önerisi de, kalıpyargıların bu temel iki boyut altında toplanacağı şeklindedir. KİM’e göre her türlü sosyal gruba yönelik (örneğin ulusal veya etnik gruplara, meslek gruplarına veya toplumsal cinsiyet gruplarına ...vb.) kalıpyargılar sevecenlik ve yetkinlik olmak üzere iki boyuta ayrılır(örn. Cuddy ve ark., 2009: 3). Ancak sonraki yıllarda yapılan bazı araştırmalarda sevecenlik boyutunun sosyallik ve ahlak olmak üzere birbirinden anlamsal olarak farklı olan ve başkaları hakkındaki izlenimleri ve onlara yönelik önyargıyı etkileme güçlerinde de farklılık bulunan iki boyut içerdiği ve bu yüzden ayrı ayrı incelenmeleri gerektiği iddia edilmiştir (örn. Brambilla ve Riva, 2017: 247; Brambilla ve ark.,2013: 814). Mevcut tezde, bir Afganistan örnekleminde kadınlara yönelik kalıpyargı içerikleri ile bir çalışma yürütürken KİM’deki orijinal iki temel kalıpyargı boyutuna sadık kalınmasının mı yoksa sevecenlik yerine ahlak ve sosyallik boyutlarının ele alınmasının mı daha uygun olduğu sorgulanmıştır. Sevecenlik-yetkinlik şeklindeki ikili yapının daha uygun olduğu gözlenmiştir.

Kalıpyargı içeriklerine ilişkin bu hazırlık çalışmalarının ardından, “modern giyimli kadın koşulu” ve geleneksel giyimli kadın koşulu” olmak üzere iki deneysel koşula atanan katılımcıların kendilerine sunulan kadın fotoğrafı için yaptıkları yetkinlik ve sevecenlik değerlendirmeleri karşılaştırılmıştır. Modern giyimli kadın koşulundakilerin yetkinlik ve sevecenlik değerlendirmeleri karşılaştırıldığında, beklentilerle uyumlu biçimde, modern giyimlilerin sevecenliklerinin görece düşük, yetkinliklerinin görece yüksek değerlendirildiği görülmüştür. Bu sonuca bakarak, modern giyimli kadınlara dair sevecenlik–yetkinlik değerlendirmelerinin erkeksi kalıpyargılara benzediğini söylemek mümkündür. Geleneksel giyimli kadın koşulundakilerin yetkinlik ve sevecenlik değerlendirmeleri karşılaştırıldığında ise, geleneksel giyimlilerin her iki kalıpyargı boyutunda benzer düzeyde değerlendirildikleri görülmüştür. İkinci olarak, modern ve geleneksel giyimli kadınlar birbirleriyle kıyaslanmıştır. Beklentilerle uyumlu biçimde modern giyimli kadının sevecenliği, geleneksel giyimli kadınıkinden daha düşük olarak değerlendirilmiştir. Buna karşılık sonuçlar modern ve geleneksel giyimli kadının algılanan yetkinlik düzeyleri açısından anlamlı düzeyde farklılık olmadığına işaret etmiştir. Sonuçları değerlendirirken, şuna dikkat çekmek yerinde olacaktır: Çalışmada ister geleneksel giyimli, ister modern giyimli olsun, tüm kadınlar her iki kalıpyargı boyutu açısından olumlu değerlendirilmektedir. Daha detaylı açıklanacak olursa, kalıpyargı içerikleri 5’li derecelendirme ölçeği üzerinde puanlanarak sevecenlik ve yetkinlik için ortalama puanlar hesaplanmış ve en düşük puanın 3.12 (modern giyimli kadının sevecenlik değerlendirmesi) olduğu görülmüştür. Bir başka deyişle, her iki koşuldaki katılımcılar, kendilerine sunulan fotoğraftaki kadını, her iki kalıpyargı boyutuna ait özellikler açısından da ölçeğin nötr olmayı ifade eden orta noktasından (3) daha yüksek puanlar vererek değerlendirmiştir. Buradan hareketle, birbirleriyle kıyaslanmadıkları sürece modern ve geleneksel giyimli kadınların her ikisinin de sevecen ve yetkin algılandıklarını söylemek mümkün olabilir. Katılımcılar, değerlendirme yapmak için ellerinde bir fotoğraftan başka ipucu olmadığına, sırf bu fotoğraftaki giyim tarzına dayanarak olumsuz bir yargıya gitmemiştir.

Geleneksel ve modern giyimli kadınlara yönelik sevecenlik-yetkinlik algılarının gruplar arası karşılaştırmalı sonuçları, modern giyimli kadının geleneksel giyimli kadınlara kıyasla dezavantajlı olduğuna işaret etmektedir. Şöyle ki, telafi edici kalıpyargılar kavramı düşünüldüğünde, iki sosyal grup karşılaştırıldığında, bir özelliği (sevecenlik veya yetkinlik) görece düşük olarak algılanan grubun, özelliklerin diğeri açısından görece yüksek algılanması beklenir. Oysa modern ve geleneksel giyimli kadınların yetkinlik ve sevecenlik düzeyleri incelendiğinde, sevecenlik açısından geleneksel giyimlilerin daha yüksek düzeyde oldukları, yetkinlik açısından ise eşit düzeyde oldukları görülmektedir. İki grubun sevecenlik karşılaştırmasına dair bulgu, Shin'in (2015) ABD'li katılımcılardan toplanan verilerle ortaya koyduğu bulgularla uyuşmaktadır. Shin (2015), hem kadın hem de erkek katılımcılarda, örtünmenin hem sevecenlik hem de yetkinlikte azalmayla ilişkili olduğunu göstermiştir. Mevcut tezi Shin'in (2015) çalışmasından ve literatürdeki benzer bazı çalışmalardan ayıran bir özellik, örtünmenin sosyal algıya etkisinin, çoğunluk normlarına uymayan bir azınlık davranışı olduğu ABD'de veya bir başka batılı-Hristiyan kültürde değil, Müslüman Afgan toplumunda ortaya konmuş olmasıdır. Ancak mevcut tezin sonuçlarını yorumlarken verinin Afgan toplumundaki üst eğitimli ve kentli bir kesimden toplanmış olduğunu ve genel Afgan toplumundaki kalıpyargıları yansıtmayabileceğini göz önüne almak gerekir.

Mevcut çalışmada katılımcıların fotoğraflarını gördükleri modern veya geleneksel giyimli kadın ile aralarındaki sosyal mesafeleri ve bu iki tür giyim tarzına sahip kadınlarla gündelik hayattaki sosyal temas sıklıkları da karşılaştırılmış ve beklendiği gibi, katılımcıların geleneksel giyimli kadınlarla sosyal temaslarını daha fazla olduğu ve onlarla aralarına daha az sosyal mesafe koydukları bulunmuştur. Bir sonraki aşamada, tüm bu değişkenlerin birbirleriyle ilişkilerinin incelenmesine geçilmiştir.

Çalışmadaki değişkenler arası korelasyonlar, bir kez modern giyimli kadın koşulundaki veriler üzerinde için, bir kez de geleneksel giyimli kadın koşulundakiler için hesaplanmış ve korelasyon değerleri koşullar arasında karşılaştırılarak incelenmiştir. Göze çarpan başlıca sonuçlar şunlardır: İlk olarak, fotoğraftaki geleneksel giyimli kadının sevecenlik ve yetkinlik değerlendirmeleri birbirleriyle pozitif ilişkili bulunurken, modern

giyimli kadının sevecenlik ve yetkinlik değerlendirmeleri arasında ilişki bulunmamıştır. İkinci olarak, toplumsal cinsiyet sistemini meşru görme eğilimi, fotoğraftaki modern giyimli kadının sevecenliğinin düşük değerlendirilmesiyle ilişkili iken, geleneksel giyimli kadının sevecenliği ile ilişkili değildir. Bu sonuç, şaşırtıcı olmayacak şekilde, cinsiyet sistemini meşru görme eğilimindekilerin, modern görünümlü kadını sevecenlik açısından olumsuz değerlendirmeye eğilimli olduklarına işaret etmiştir. Üçüncü olarak, geleneksel giyimli kadınlarla gündelik yaşamda sosyal temas kurma sıklığı ne kadar fazlaysa fotoğraftaki geleneksel giyimli kadını sevecen ve yetkin değerlendirme o kadar fazladır. Fakat modern giyimli kadınlarla kurulan sosyal temas, fotoğraftaki modern giyimli kadının sadece daha sevecen algılanmasıyla ilişkilidir, daha yetkin algılanmasıyla ise ilişkili değildir. Değişkenler arası ilişkilerin, bir kadını farklı iki tür kıyafetle gören katılımcı gruplarında birbirinden farklı olması, kadının giyim tarzının, kadınların temel kalıpyayargı boyutları açısından nasıl algılandığını etkileyen veya bu algıların onlara yönelik sosyal mesafeye etkilerini belirleyen bir faktör olduğuna dair düşünceyi pekiştirir niteliktedir. Bu sonuçlar Afgan toplumunda modern giyimli kadın ile geleneksel giyimli kadını iki alt kadın grubu olarak ayrı ayrı değerlendirmenin gerekliliğine de işaret etmektedir.

Literatürde başta Kuzey Amerika ve Avrupa olmak üzere dünyanın belirli bazı bölgelerinde kadınların hangi alt gruplara ayrıldığına ve bu alt gruplara yönelik kalıpyargılara dair pek çok çalışma vardır. Ancak Ortadoğu toplumlarının üyelerinin bakış açısından kendi toplumlarındaki kadın alt gruplarının neler olduğuna, bu kadın alt gruplarına yönelik kalıpyargılara ve söz konusu kalıpyargılarla ilişkili olan sosyal psikolojik değişkenlere dair çalışmalara rastlanmamaktadır. Müslüman Orta Doğu toplumlar arasında Afganistan, yakın tarihte kadınların toplumsal rol ve konumlarında hızlı değişimlerin yaşandığı bir ülke olması açısından özel bir yere sahiptir. Farklı siyasi rejimlerle yönetildiği dönemlerde (Sovyetler, Mücahidin, Taliban dönemleri ve şimdi cumhuriyet) kadınların konumu radikal değişimler göstermiş, tüm bunlar kadınlara yönelik tutumları ve geliştirilen sosyal kalıpyargıları etkilemiş ve Afganistan'da kadınların konumunun, diğer Orta Doğu kültürlerinde olduğundan daha da karmaşık ve dikkat çekici olmasına yol açmıştır. Kadınların giyim tarzı, onların toplumdaki konumu ve rolüne dair

beklenti ve algıların sessiz ama belirgin bir ifadesi olarak değerlendirilebilir. Mevcut tez çalışmasında Afgan kadınlarına dair toplumsal algıların modern giyimli kadınlara yönelik algılar ve geleneksel giyimli kadınlara yönelik algılar şeklinde ayrı ayrı ele alınmasının bu literatüre bir katkı olduğunu söylemek mümkündür.

Mevcut tez çalışmasının son aşamasında, modern giyimli kadınlara yönelik sosyal kalıpyargıların onlara yönelik sosyal mesafenin öncülü olabileceğine ve başkalarını toplumsal cinsiyet kalıpyargıları temelinde değerlendirmeye kişileri yönlendiren unsurlardan birinin sistemi meşrulaştırma eğilimi olabileceğine, bu eğilimin ise, sosyal temas yoluyla azaltılabileceğine dair fikir, araştırma modeli olarak sunulmuş ve test edilmiştir. Fikri test etmek için, araştırmanın yalnızca bir koşulunda –modern giyimli kadınlar koşulu- yer alan katılımcıların verisi üzerinde çalışılmıştır. Modelin kuramsal arka planını Gruplararası Temas Kuramı (Allport, 1954) ile Sistemi Meşrulaştırma Kuramı (Jost ve Hunyady, 2002) oluşturmaktadır.

Model, modern giyimli kadına yönelik algılanan sosyal mesafenin, bu özellikteki kadınlarla kurulan sosyal temasına artırılması yoluyla azaltılabileceğini ve sosyal temasın bu etkisinin sistemi meşrulaştırma eğilimini ve sistemi meşrulaştırıcı kalıpyargıların kabulünü azaltmak suretiyle gerçekleşeceğini öngörmektedir. Sonuçlar, beklendiği gibi, sosyal temasın sıklığı arttıkça sistemi meşrulaştırma eğiliminin azaldığını, sistemi meşrulaştırma azaldıkça modern kadının daha sevecen olarak algılandığını fakat yetkinlik algısında bir fark oluşmadığını, sistemi meşrulaştırma eğiliminin düşük olmasının ve modern kadının sevecen ve yetkin algılanmasının modern kadınlara yönelik sosyal mesafenin daha az algılanması ile ilişkili olduğunu göstermiştir.

Sosyal temas ve algılanan sosyal mesafe arasındaki dolaylı ve doğrudan ilişkiler, sistemi meşrulaştırmaya yol açanın sosyal temassızlık olduğu yönündeki argümanını (Poore ve ark., 2002) destekler niteliktedir. Sosyal temasın sistemi meşrulaştırmayı azaltma etkisinin nasıl ve neden ortaya çıktığı literatürde çok farklı şekillerde açıklanmıştır: Sosyal temas sayesinde gruplar birbirleriyle ortak yönlerinin fark edeler ve insanlık paydasında buluşurlar (örneğin, Tam, Hewstone, Cairns, Tausch ve diğerleri, 2007), grup kimliği arka plana itilir ve kişisel kimlik ön plana çıkar (Brewer ve Miller, 1984), gruplar, ortak bir üst

kategoriyle özdeşleşir (Gaertner, Dovidio, Anastasia, Bachman ve Rust, 1993), dış gruba yönelik olumlu tutumlar gelişir (Pettigrew & Tropp, 2006). Mevcut tez çalışmasında, sosyal temas sıklığının artması sonucu katılımcıların zihninde sosyal grupların kategorilendirmesi veya kimliklerin belirginleşmesine yönelik nasıl bir değişim olduğu belli değildir, ancak sosyal temas sıklığı arttıkça cinsiyet sistemini meşru görme eğiliminin azalacağı fikri desteklenmiştir.

Modelde, sistemi meşrulaştırma eğilimindeki azalmanın, modern giyimli kadını “yetkinliği yüksek ama sevecenliği düşük” algılamayı değiştireceği öngörülmüştür. Bu beklenti, literatürde daha önce ortaya konmuş ve sınanmış olan, sistemi meşrulaştırmayı mümkün kılanın, tamamlayıcı (complementary) kalıpyargılar olduğu iddiasına dayanmaktadır (Jost ve Kay, 2005; Glick ve Fiske, 2001). Bulgular, literatürle uyumlu ve çalışmanın hipotezini destekler biçimde, sistemi meşrulaştırma azaldıkça, modern giyimli kadının sevecenliğinin daha yüksek algılandığını göstermiştir. Bulgulara göre modern giyimli kadının yetkinlik algısı, algılayan kişinin sistemi meşrulaştırma eğiliminden etkilenmemektedir, ancak bu kadınların sevecenliği, sistemi meşru görmeyenler tarafından daha yüksek algılanmaktadır. Dolayısıyla sistemi meşrulaştırma eğiliminin azalması, modern giyimli kadınların olumlu değerlendirildikleri kalıpyargı boyutundaki (yetkinlik) değerlendirmelerini koruyup olumsuz değerlendirildikleri kalıpyargı boyutunda (sevecenlik) ise olumlu bir değişim yaratarak onların imajına katkı sağlıyor gibi görünmektedir.

Son olarak modelde, katılımcıların sistemi meşrulaştırma eğilimleri ile fotoğrafını gördükleri modern giyimli kadına yönelik sosyal mesafeleri arasında hem doğrudan hem de dolaylı ilişkiler öngörülmektedir. Önceki bazı çalışmalarda, sosyal gruplara ait kalıpyargıların benimsenme düzeyine bağlı olarak o gruplara yönelik algılanan sosyal mesafenin değiştiğini gösteren bazı çalışmalar vardır. Zihinsel hastalıkları olanlara yönelik kalıpyargılar ve sosyal mesafe ilişkisi ne dair Angermeyer ve Matschinger ‘in (2005) çalışması, bedensel ve zihinsel özürlülere yönelik yetkinlik ve sevecenlik değerlendirmelerinin sosyal mesafeyle ilişkisine dair Coleman, Brunell ve Haugenn’in çalışması (2015) bunlara verilebilecek sadece birkaç örnektir. Bu çalışmalar, bir gruba

yönelik olumlu kalıpyargıların benimsenme düzeyi artıkça ve olumsuz kalıpyargıların benimsenme düzeyi azaldıkça o gruba yönelik algılanan sosyal mesafenin de azaldığına işaret eder. Sistemi meşrulaştırma bakış açısından bakıldığında ise, bir sosyal gruba yönelik kalıpyargıların o gruba dair algılanan sosyal mesafeyi artırması veya azaltması, bu sosyal kalıpyargıların olumlu veya olumsuz olmasından ziyade, sosyal sistemin meşruiyetinin korunmasına hizmet edip etmediğine bağlıdır. Mevcut çalışmada modern kadının yetkinliği ne denli yüksek ve sevecenliği ne denli düşük algılanırsa ona yönelik sosyal mesafenin de o kadar yüksek olacağı öngörülmüştür (geleneksel toplumsal cinsiyet sistemini tehdit ettiği için). Sonuçlar ise modern kadının hem sevecenlik hem de yetkinlik değerlendirmesi düştükçe ona yönelik algılanan sosyal mesafenin arttığını göstermiştir. Buradan hareketle şu söylenebilir: Modern giyimli kadınlara yönelik sosyal mesafeyi artıran, sevecenliklerinin düşük algılanması olabilir ama yetkinliklerinin yüksek algılanması olamaz. Modern giyimli kadınların yetkin algılanması, eğer bu algı sevecen olarak algılanmalarını engelliyorsa bu kadınlara zarar verebilir. Ancak bu çalışmada, modern giyimli kadınlar için sevecenlik-yetkinlik ilişkisi anlamlı bulunmamıştır.

Bu çalışmada örneklemin küçüklüğü ve Afgan toplumunun genelini temsil edici olamayışı önemli bir sınırlılıktır. Özellikle model testi, çalışmanın katılımcılarından yalnızca modern giyimli kadın koşulunda yer alan 75 kişinin verisi üzerinde sınanmış olması, istatistiksel sonuçlara güven duyulmasını güçleştirmektedir. Veri toplanılan dönem pek çok güçlüğün bir arada yaşanması (pandemi döneminde olunması ve veri toplanan ülkenin çalkantılı bir dönemden geçiyor olması) veri toplama sürecini çok güç bir hale getirmiş ve ulaşılabilen katılımcı sayısı böylesine sınırlı kalmıştır. Ancak literatürde bu bölgeden toplanan verilere dayanarak üretilen bilgilerin ve yayınların ne denli sınırlı olduğu düşünüldüğünde, bu tez çalışmasındaki girişimin çok değerli olduğunu düşünmekteyiz. İlerideki çalışmalarda, yeterince büyük bir örnekleme ulaşılarak, araştırma modeli hem kadınlarda hem de erkeklerde ayrı ayrı test edilebilir veya kendi giyim tarzı modern ve geleneksel olan geniş bir kadın örneklem grubuyla çalışarak katılımcıların kendi giyim tarzlarının fotoğraflardaki kadını değerlendirmelerine etkisi çalışılabilir.

Çalışmadaki bir başka kısıtlılık, deseniyle ilişkilidir. Modern ve geleneksel giyimli kadın koşullarına farklı katılımcıların atanması olup denek-içi desen kullanılmamış olması, çalışmanın içsel geçerliliğini zayıflattığı gerekçesiyle eleştirilebilir. Ancak katılımcılardan aynı kişinin iki farklı kıyafet içindeki fotoğrafının her ikisini de ayrı ayrı değerlendirmeleri istenecek olursa çalışmanın amacının ve hipotezinin pek çok katılımcı için fazlasıyla açık hale geleceğinden ve sosyal istenirlik probleminin devreye gireceğinden endişe edilmiştir. Bu nedenle mevcut çalışmada birbirine eğitim, yaş ve sosyo-ekonomik seviye açısından benzer nitelikte olan iki grup katılımcıdan seçkisiz olarak belirlenen bazılarından modern giyimli kadına yönelik değerlendirme yapmaları istenirken diğer bazılarından geleneksel giyimli kadına yönelik değerlendirme yapmaları istenmiştir. İleride, Orta Doğu Müslüman toplumlarında kadınların giyim tarzlarına bağlı olarak sosyal algıda yaşanan farklılaşma daha farklı araştırma desenleri kullanarak tekrar edilebilir.

KAYNAKÇA

- AAKER Jennifer, VOHS D. Kathleen, MOGLINER Cassie, “Nonprofits Are Seen as Warm and For-Profits as Competent: Firm Stereotypes Matter”, *Journal of Consumer Research*, C. 37, S. 2, 2010, ss. 224–237, doi: 10.1086/651566.
- ABU-LUGHOD Lila, “Do Muslim women really need saving? Anrthropologic reflections on cultural realitivism and its others”, *American Antropologist*, C. 104, S. 3, 2002, ss. 783-790.
- AKTAN Timuçin, BİLİM Gülnihal, “Kadınlara yönelik kalıpyargıların içerikleri: kalıpyargı içeriği modeli çerçevesinde bir inceleme”, *Nesne Psikoloji Dergisi*, C.4, S.8, 2016, ss. 147-182, doi: 10.7816/nesne-04-08-01
- ALLPORT W. Gordon, *Önyargının Doğası*, Çev. Nirven. N, Sakarya: Sakarya Üniversitesi yayınları, 2016.
- ASBROCK Frank, “Stereotypes of social groups in Germany in terms of warmth and competence”, *Social Psychology*, C. 41, S. 2, 2010, ss. 76–81, doi:10. 1027/1864-9335/a000011.
- ASCH S. E. By, “Forming impressions of personality”, *Journal of Abnormal Social Psychology*, C. 41, 1946, ss. 258-290.
- BALES R. F., “A set of categories for the analysis of small group interaction”, *American Sociological Review*, C. 15, 1950, ss. 257-263.
- BARAKAT, Halim, “The Arab family and the challenge of social transforamation”, *Women and the family in the Middle East: new voices of change*, ed Elizabeth Fernea, Austin TX (USA): University of Texas Press, 1985, ss. 373-390. (1985)
- BRAMBILLA Marco, RUSCON Patrice, SACCHI Simona, CHERUBINI Paolo, “Looking for honesty: The primary role of morality (vs. sociability and competence) in information gathering”, *European Journal of Social Psychology*, C. 41, 2011, ss. 135–143, doi: 10.1002/ejsp.744.
- BRAMBILLA Marco, SACCHI Simona, RUSCON Patrice, CHERUBINI Paolo, YZERBYT Y. Vincent, “You want to give a good impression? Be honest! Moral traits dominate group impression formation” *The British Psychological Society*, C. 51, 2011, ss. 149-166, doi: 10.1111/j.2044-8309.2010.02011.x.
- BRAMBILLA Marco, LEACH Colin Wayne, “on the importance of being moral: the distinctive role of morality in social judgment”, *Social Cognition*, C. 32, S. 4, 2014, ss. 397-408.
- BRAMBILLA Marco, RIVA Paolo, “Predicting pleasure at others’ misfortune: Morality trumps sociability and competence in driving deservingness and schadenfreude”, *Motiv Emot*, C.42, 2017, ss. 243-253, doi: 10.1007/s11031-016-9594-2.
- BRAMBILLA Marco, SACCHI Simona, PAGLIARO Stefano, ELLMERS Naomi, “Morality and intergroup relations: threats to safety and group image predict the sesire to interact with

- out-group and ingroup members”, *Journal of Experimental Social Psychology*, C. 49, 2013, ss. 811-821.
- CIACCIO V. Nicholas, EL-SHAKRY Omnia Sayed, in Leonore Loeb Adler (Ed)“*International handbook on gender roles*”, ss. 46-58, Wetport, CT: Greenwood.
- COATS Susan, SMITH R. Eliot, “Perceptions of gender subtypes sensitivity to recent exemplar: activation and in-group/out-group differences. *Personality and Social Psychology Bulletin*, C. 25, S. 4, 1999, ss. 516-526.
- CPRARIELLO A. Peter, CUDDY J. C. Amy, FISKE T. Susan, “Social structure shapes cultural stereotypes and emotions: a casual test of the stereotype content model”, *Group Processes Intergroup Relations*, C. 12, S. 2, 2009, ss.147-155, doi: 10.1177/1368430208101053.
- CRISP J. Richard, HUSNU Senel, MELEADY Rose, STATHI Sofia, TURNER N. Rhiannon, “from imagery to intention: a dual route model of imagined contact effects”, *European Review of Social psychology*, C. 21, S. 1, 2010, ss. 188-236, doi: 10.1080/10463283.2010.543312.
- CUDDY J. C. Amy, FISKE T. Susan, GLICK Peter, “Warmth and competence as universal diminutions of social perception: the stereotype content model and bias map”, *Advances in Experimental Social Psychology*, C. 40, 2008, 61-149, doi:10.1016/S0065-2601(07)00002-0.
- CUDDY J. C. Amy, FISKE T. Susan, KWAN S. Y. Virginia, GLICK Peter, DEMOULIN Stephanie, LEYENS Jacques-Philippe, BOND Michael Harris, CROIZET Jean-CLAUDE, ELLEMERS Naomi, SLEEBOS Ed, HTUN Tin Tin, KIM Hyn-Jeong, maio Greg, PERRY Judi, PETKOVA Kristina, TODOROV Valery, RODRIGUEZ_BAILON Rosa, MORLES Elena, MOYA Miguel, PALACIOS Marisol, SMITH Vanessa, PEREZ Rolando, VALA Jorge, ZIEGLER Rene, “Stereotype content model across cultures: towards universal similarities and some differences”, *The British Journal of Social Psychology*, C. 48, S. 1, 2009, ss. 1–33, doi:10.1348/014466608X314935.
- CUDDY J. C. Amy, FISKE T. Susan, GLICK Peter, “The bias map: behavior from intergroup affect and stereotypes”, *Journal of Personality and Social Psychology*, C. 92, S. 4, 2007, ss. 631-648, doi: 10.1037/0022-3514.92.4.631.
- DAMIGELLA Daniela, LICCIARDELLO Orazio, “Stereotypes and prejudice at school: a study on primary school reading books” *Procedia-Social and Behavioral sciences*, C. 127, 2014, ss. 209-213.
- DEAUX Kay, WINSTON Ward, CROWLEY Maureen, LEWIS L. Laurie, “Level of categorization and content of gender stereotypes”, *Social Cognition*, C. 3, S. 2, 1985, ss. 145-167, doi:10.1521/soco.1985.3.2.145.
- DEAUX Kay, LEWIS L. Laurie, “Structure of gender stereotypes: Interrelationships among components and gender label”, *Journal of Personality and Social Psychology*, C. 46, S.5, 1984, ss. 991 1004, doi: 10.1037/0022-3514.46.5.991.

- DROOGSMA Rachel Anderson, "Redefining Hijab: American Muslim women's standpoint on veiling", *Journal of Applied Communication Research*, C. 35, S. 3, 2007, ss. 294-319, doi: 10.1080/00909880701434299.
- EAGLY H. Alice, KARAU J. Steven, "Role congruity theory of prejudice toward female leaders", *Psychological Review*, C. 109, S. 3, 2002, ss. 573-598, doi 10.1037//0033-295X.109.3.573.
- EAGLY H. Alice, MAKHIJANI G. Mona, KLONSKY G. Bruce, "Gender and the evaluation of leaders: A meta-analysis", *Psychological Bulletin*, C. 111, S. 1, 1992, ss. 3-22. doi 10.1037//0033-2909.111.1.3.
- ECKES THOMAS, "Paternalistic and envious gender stereotypes: Testing predictions from the stereotype content model", *Sex Roles*, C. 47, S. 3/4, 2002, ss. 99-114, doi: 10.1023/A:1021020920715.
- ECKES Thomas, "Features of men, features of women: assessing stereotypic beliefs about gender subtypes", *British Journal of Social Psychology*, C. 33, 1994, ss. 107-123, doi:10.1111/j.2044-8309.1994.tb01013.x.
- EVERETT A. C. Jim, SCHELHAAS M. H. Fablan, EARP D. Brlan, ANDO Victoria, MEMARIZA Jessica, PARLSE V. Cesare, FELL Benjamin, HEWSTONE Miles, "Covered in stigma? The impact of differing levels of Islamic head-covering on explicit biases toward Muslim women", *Journal of Applied Social Psychology*, C. 45, S. 2, 2014, 90-104, doi: 10.1111/jasp.12278.
- FISKE T. Susan, CUDDY J. C. Amy, GLICK Peter, XU Jun, "A model of (often mixed) stereotypes content: competence and warmth respectively follow from perceived status and competition", *Journal of Personality and Social Psychology*, C. 82, S. 6, 2002, ss. 878-902, doi:10.1037//0022-3514.82.6.878.
- FISKE T. Susan, CUDDY J. C. Amy, GLICK Peter, "Universal diminution of social cognition: competence and warmth", *Trends in Cognitive Science*, C. 11, S. 2, 2007, ss. 77-83, doi: 10.1016/j.tics.2006.11.005.
- FISKE T. Susan, XU Jun, CUDDY J. C. Amy, GLICK Peter, "(Dis)respecting versus (Dis)liking: status and interdependence predict ambivalent stereotypes of competence and warmth", *Journal of Social Issues*, C. 55, S. 3, 1999, ss. 473-489, doi:10.1111/0022-4537.00128.
- FISKE T. Susan, "Intergroup biases: a focus on stereotype content". *Current Opinion in Behavioral Sciences*, C. 3, 2015, ss. 45-50, doi: 10.1016/j.cobeha.2015.01.010.
- FEINGOLD Alan, "Good-looking people are not what we think", *Psychology Bulletin*, C. 111, S. 2, 1992, ss. 304-341.

- FORSYTHE Sandra, DARKE Mary Frances, COX E. Charles, "Influence of applicants' dress on interviewer's selection decisions", *Journal of Applied Psychology*, C. 70, S. 2, 1985, ss. 374-378, doi: 021-9010/85/\$00.75.
- GAERTNER, Samuel L., DOVIDIO, John F. ANASTASIO, Phyllis A. BACHMAN Betty A., RUST Mary C. "The Common Ingroup Identity Model: Recategorization and the Reduction of Intergroup Bias", *European Review of Social Psychology*, C. 4 S. 1, 1993, ss 1-26, DOI: 10.1080/14792779343000004.
- GLICK Peter, FISKE T. Susan, MALDINIC Antonio, SAIZ L. Jose, ABRAMS Dominic, MASSER Barbara, ADETOUN Bolanle, OSAGIE E. Johnstone, AKANDE Adebowale, ALAO Amos, BRUNNER Annetje, WILLEMSSEN M. Tineke, CHIPETA Kettie, DARDENNE Benoit, DIJKSTERHUIS Ap, WIGBOLDUS Daniel, ECKES Thomas, SIX-MATERNA Iris, EXPOSITO Francisca, MOYA Miguel, FODDY Margaret, KIM Hyun-Jeong, LAMEIRAS Maria, SOTELO Maria Jose, MUCCHI-FAINA Anhelica, ROMANI Myrna, SAKALLI Nuray, UDEGBE Bola, YAMAMTO Mariko, UI Miyoko, CRISTINA FERRERA Maria, LOPEZ LOPEZ Wilson, "Beyond prejudice as simple antipathy: hostile and benevolent sexism across culture", *Journal of Personality and Social Psychology*, C. 79, S. 5, 2000, ss. 763-775, doi: 10.1037//0022-3514.79.5.763.
- GLICK Peter, FISKE T. Susan, "Ambivalent sexism". *Advances in Experimental Social Psychology*, C. 33, 2001, ss. 115–188, doi:10.1016/s0065-2601(01)80005-8.
- GURUNG A. R. Regan, CHROUSER J. Carly, "Predicting objectification: do prococative clothing and observer characteristics matter?", *Sex Roles*, C. 57, 2007, ss. 91-99, doi: 10.1007/s11199-007-9219-z.
- HANNOVER Bettina, KUHNEN Ulrich, "“The clothing makes the self” via knowledge activation", *Journal of Applied Social Psychology*, C. 32, S. 12, 2002, ss. 2513-2525.
- HASLAM Nick, "Dehumanization: An integrative review", *Personality and Social Psychology Review*, C. 10, 2006, ss. 252-264.
- HARIS T. Lasana, FISKE T. Susan, "Dehumanizing the Lowest of the Low". *Psychological Science*, C. 17, S. 10, 2006, ss. 847–853, doi:10.1111/j.1467-9280.2006.01793.x.
- HEFLICK A. Nathan, GOLDENBERG L. Jamie, COOPER P. Douglas, PUVIA Elisa, "From women to objects: Apperance focus, target gender, and perceptions of warmth, morality and competence", *Journal of Experimental Social Psychology*, C. 47, 2011, ss. 572-581.
- HOEGG Joandrea, LEWIS V. Michael, "The Impact of Candidate Appearance and Advertising Strategies on Election Results", *Journal of Marketing Research*, C. 48, S. 5, 2011, ss. 895-909.
- HODFAR Homa, "The veil in their minds and our heads: veiling practices and Muslim women", *Women, Gender, Religion: A Reader*, 2001, 420–446, doi:10.1007/978-1-137-048301-22.
- HOPKINS Nick, GREENWOOD Ronni Michelle, "Hijab, visibility and performance of identity", *European Journal of Social Psychology*, C. 43, 2013, 438-447.

- JOST T. John, BANAJI R. Mahzarin, "The role of stereotyping in system-justification and the production of false consciousness", *British Journal of Social Psychology*, C. 33, S.1, 1994, ss. 1-27, doi: 10.1111/j.2044-8309.1994.tb01008.x.
- JOST T. John, BANAJI R. Mahzarin, NOSEK A. Brian, "Accumulated evidence of conscious and unconscious bolstering of the status quo", *Political psychology*, C. 25, S. 6, 2004, ss. 881-919.
- JOST T. John, KAY C. Aaron, "Exposure to Benevolent Sexism and Complementary Gender Stereotypes: Consequences for Specific and Diffuse Forms of System Justification", *Journal of Personality and Social Psychology*, C. 88, S.3, 2005, ss. 498-509, doi: 10.1037/00223514.88.3.498.
- JOST T. John, AMODIO M. David, "Political ideology as motivated social cognition: behavioral and neuroscientific evidence", *Motive Emot*, C. 36, 2012, ss. 55-64, doi: 10.1007/s11031-011-9260-7.
- JOST T. John, HUNDAY Orsolya, "The psychology of system justification and palliative function of ideology", *European Review of Social Psychology*, C. 13, S. 1, 2002, ss. 111-153, doi: 10.1080/104632802240000046.
- JOST T. John, KAY C. Aaron, "Exposure to benevolent sexism and complementary gender stereotypes: consequences for specific and diffuse forms of system justification", *Journal of Personality and Social Psychology*, C. 88, 2005, S. 3, ss. 498-509, doi: 10.1037/0022-3514.88.3.498
- KARAOĞLU Ezgi, *The role of social dominance orientation, empathy and perceived threat in prediction prejudice of Turkish citizens toward Syrian immigrants*, (Yayınlanmamış yüksek lisans), Middle East Technical University, Istanbul.
- KAY C. Aaron, GAUCHER Danielle, PEACH M. Jennifer, LAURIN Kristin, FRIESEN Justin, ZANNA P. Mark, SPENCER J. Steven, "Inequality, discrimination, and the power of the status quo: direct evidence for a motivation to see the way things are as the way they should be", *Journal of Personality and Social Psychology*, C. 97, 2009, S. 3, ss. 421-434, doi: 10.1037/a0015997.
- KAY C. Aaron, JOST T. John, "Complementary justice: effects of "poor but happy" and "poor but honest" stereotype exemplars on system justification and implicit activation of the justice motive", *Journal of Personality and Social Psychology*, C. 85, 2003, S. 5, ss. 823-837, doi: 10.1037/0022-3514.85.5.823.
- KING B. Eden, AHMAD S. Afra, "An experimental field study of interpersonal discrimination toward Muslim job applicants. *Personnel Psychology*, C. 63, 2010, ss. 881-906, <http://dx.doi.org/10.1111/j.1744-6570.2010.01199.x>.
- KITE E. Mary, STOCKDALE D. Gary, WHITTLEY JR. E. Bernard, JOHNSON T. Blair, "Attitudes toward young and older adults: an updated meta analytic review", *Journal of Science Issues*, C. 61, S. 2, 2005, ss. 242-266, doi: 10.1111/j.1540-4560.2005.00404.x.

- LEACH Colin Wayne, ELLMERS Naomi, BARRETO Manuela, "Group virtue: the importance of morality (vs. competence and sociability) in positive evaluation of in-groups", *Journal of Personality and Social Psychology*, C. 93, S. 2, 2007, ss. 234-249, doi: 10.1037/0022-3514.93.2.234.
- LEACH Colin Wayne, MINESCU Anca, POPPE Edwin, HAGENDOORN Louk, "Generality and specificity in stereotypes of out-group power and benevolence: views of Chechens and Jews in the Russian federation", *European Journal of Social Psychology*, C. 38, 2008, ss. 1165-1174, doi: 10.1002/ejsp.577.
- MAHMUD Yusr, SWAMI Viren, "The influence of the hijab (Islamic head-cover) on perceptions of women's attractiveness and intelligence", *Body Image*, C. 7, 2010, 90-93.
- MEGREYA, M. Ahmed, "The effects of a culturally gender-specifying peripheral cue (headscarf) on the categorization of faces by gender", *Acta Psychologica*, C. 158, 2015, ss. 19-25.
- MOGHADAM Vale, "Revolution the Islam, State and Women: gender politics in Iran and Afghanistan", *Social Text*, S. 22, 1989, ss. 40-61.
- NIENS, Ulrike, CARINS Ed, "Identity Management Strategies in Northern Ireland", *The Journal of Social Psychology*, C. 142, S. 3, 2002, ss. 371-380.
- NIHAN Akdemir, "Visible expression of social identity: the clothing and fashion", *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, C. 17, S.4, ss. 1389-1397.
- OLIVEIRA De. Pierre, DAMBRUN Michael, "Maintaining the status quo and social inequalities: is stereotype endorsement related to support for system justification?", *Current Research in Social Psychology*, C. 13, S. 9, 2007, ss. 101-121.
- PETTIGREW F. Thomas, TROPP R. Linda, WAGNER Ulrich, CHRIST Oliver, "Recent advances in intergroup contact theory", *International Journal of Intercultural Relations*, C. 35, 2011, ss. 271-280.
- PETTIGREW F. Thomas, TROPP R. Linda, "A meta-analytic test of intergroup contact theory", *Journal of Personality and Social Psychology*, C. 90, S. 5, 2006, ss. 751-783, doi: 10.1037/0022-3514.90.5.751.
- PETTIGREW F. Thomas, TROPP R. Linda, "How does intergroup contact reduce prejudice? Meta-analytic tests of three mediators?", *European Journal of Social Psychology*, C. 38, 2008, ss. 922-934, doi: 10.1002/ejsp.504.
- PHALET Karen, POPPE Edwin, "Competence and morality dimensions of national and ethnic stereotypes: a study in six eastern-European Countries", *European Journal of Social Psychology*, C. 27, 1997, ss. 703-723.
- POORE G. Abigail, GAGNE Faby, BARLOW M. Kelly, LYDON E. John, TAYLOR M. Donald, WRIGHT C. Stephen, "Contact and personal/group discrimination discrepancy in

- an Inuit community”, *The Journal of Psychology: Interdisciplinary and Applied*, C. 136, S. 4, 2002, ss. 371-382, doi: 10.1080/00223980209604164.
- RABIN Mathew, SCHRAG L. Joel, “First impressions matter: a model of confirmatory bias”, *The quarterly Journal of Economics*, 1999, ss. 37-82.
- REECE Debra, “Covering and communication: the symbolism of dress among Muslim women”, *The Howard Journal of Communications*, C. 7, 1996, ss. 35-52, doi: 10.1080/10646179609361712.
- REIMER Karl Nils, BECKER C. Julia, BENZ Angelika, OLIVER Christ, DHONT Kristof, KLOCKE Ulrich, NEJI Sybille, RYCHLOWSKA Magdalena, SCHMID Katharina, HEWSTONE Miles, “intergroup contact and social change: implications of negative and positive contact for collective action in advantaged and disadvantaged groups”, *Personality and Social Psychology Bulletin*, 2002, ss. 1-42.
- RUDMAN Laurie, GLICK Peter, “Feminized management and backlash toward agentic women: The hidden costs to women of a kinder, gentler image of middle-managers”, *Journal of Personality and Social Psychology*, C. 77, S. 5, 1999 ss. 1004-10, doi: 10.1037/0022-3514.77.5.1004.
- SAGUY Tamar, TAUSCH Nicole, DOVIDIO F. John, PRATTO Felicia, “The irony of harmony: intergroup contact can produce false expectations for equality”, *Psychol Sci*, C. 20, S.1, 2009, ss. 114-121, doi: 10.1111/j.1467-9280.2008.02261.x.
- SAROGLU Vassilis, LAMKADDEM Bahija, PACHTERBEKE Mathieu Van, BUXANT Coralie, “Host society’s dislike of the Islamic veil: The role of subtle prejudice, values, and religion”. *International Journal of Intercultural Relations*, C. 33, S. 5, 2009, ss. 419–428, doi:10.1016/j.ijintrel.2009.02.005.
- SENGUPTA K. Nikhil, SIBLEY, G. Chris, “Perpetuating one’s own disadvantage: intergroup contact enables the ideological legitimization of inequality”, *Personality and Social Psychology Bulletin*, C. 39, S. 11, 2013, ss. 1391-1403, doi: 10.1177/0146167213497593
- SENELLMAN Alexandra, EKEHAMMAR Bo, “Ethnic hierarchies, ethnic prejudice, and social dominance orientation”, *Journal of Community and Applied Social Psychology*, C. 15, 2005, ss. 83-94, doi: 10.1002/casp.812.
- SHIN Amy Lynn, *Muslim women and the veil: an experimental study of social bias*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Iowa State University, 2015, <https://lib.dr.iastate.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=5714&context=etd>.
- STEPHAN G. Walter, STEPHAN White Cookie, “Intergroup anxiety”, *Journal of Social issues*, C. 41, S. 3, 1985, ss. 157-175.
- STEPHAN G. Walter, FINLAY Krystina, “The role of empathy in improving intergroup relations”, *Journal of Social issues*, C. 55, S. 4, 1999, ss. 729-743.

- CROUCHER M. Stephen, "French-Muslims and the Hijab: An Analysis of Identity and the Islamic Veil in France", *Journal of Inter Cultural Communication Research*, C. 37, S. 3, 2008, ss. 199-213.
- TASCHLER Miriam, WEST Keon, "Contact with counter-stereotypical women predicts less sexism, less rape myth acceptance, less intention to rape (in men) and less projected enjoyment of rape (in women)", *Sex Roles*, C. 76, 2017, ss. 473-484, doi: 10.1007/s11199-016-0679-x.
- TROPP R. Linda, PETTIGREW F. Thomas, "Relationship between intergroup contact and prejudice among minority and majority status groups", *American Psychological Society*, C. 16, S. 12, 2005, ss. 951-957.
- TURNER N. Rhiannon, HEWSTONE Miles, "Reducing explicit and implicit outgroup prejudice via direct and extended contact: the mediating role of self-disclosure and intergroup anxiety", *Journal of Personality and Social psychology*, C. 93, S. 3, 2007, ss. 369-388, doi: 10.1037/0022-3514.93.3.369.
- UNKELBACH Christian, SCHNEIDER Hella, GODE Kai, SENFT Miriam, "A turban effect, too: selection biases against women wearing Muslim headscarves", *Social Psychological and Personality Science*, C. 1, S.4, 2010, ss. 378-383, doi: 10.1177/1948550610378381
- WADE M. Leslie, BREWER B. Marilynn, "The structure of female subgroups: an exploration of ambivalent stereotypes", *Sex Roles*, C. 54, 2006, ss. 753-765, doi: 10.1007/s11199-006-9043-x.
- WILLIS Jamine, TODOROV Alexander, "First impressions", *Psychological Science*, C. 17, S. 7, 2006, ss. 592-598.
- WOJCISZKE Bogdan, "Affective concomitants of information on morality and competence", *European Psychologist*, C. 10, S. 1, 2005, ss. 60-70.
- WOJCISZKE Bogdan, KLUSEK Bozena, "Moral and competence-related traits in political perception", *Polish Psychological Bulletin*, C. 27, S. 4, 1996, ss. 319-324.
- WOJCISZKE Bogdan, BAZINSKA Roza, JAWORKSI Marcin, "On the dominance of moral categories impression formation", *Personality and Social Psychology Bulletin*, C. 24, S. 12, 1998, ss. 1251-1263, doi:10.1177/01461672982412001.
- WOJCISZKE Bogdan, "Multiple meaning of behavior: construing actions in terms of competence or morality", *Journal of Personality and Social Psychology*, C. 67, S.2, 1994, ss. 222-232.
- WORLD BANK, "National reconstruction and poverty reduction: the role of women in Afghanistan's futur.", 2005.

EKLER

EK1

DEMOGRAFİK SORU FORMU

1.Cinsiyetiniz

Erkek ☐ Kadın ☐

2. yaşıınız: _____

3. Yaşadığınız Şehir?.....

4. Eğitim düzeyiniz nedir?

☐ Lise ☐ Yüksek okulu ☐ Lisans ☐ Lisansüstü ☐

Diğer (Lütfen belirtiniz):

5. Çevrenizle karşılaştığınızda sosyoekonomik düzeyinizi nasıl değerlendirirsiniz?

Alt ☐ Alt-Orta ☐ Orta ☐ Orta-Üst ☐ Üst ☐

DEĞERLENDİRİLEN VE DEĞERLEDİREN KADINLARIN GİYİM TARZINDAKİ UYUMUN ETKİLERİ (Yalnızca kadın katılımcılara yöneltilecek olan soru).

Fotoğraftaki kadının giyim tercihi, sizin giyim tarzınızla ne ölçüde örtüşmektedir?

Nerdeyse hiç uyuşmuyor	Pek uyuşmuyor	Biraz uyuşuyor	Büyük ölçüde uyuşuyor
1	2	3	4

EK2

EK 3

Kalıpyargı İçeriği Modeli Ölçeği

Bu çalışmanın amacı, zihninizde bir izlenim oluşturmaktır. Size bir fotoğraf göstereceğiz ve ardından, fotoğrafta gördüğünü kişinin, sıralayacağımız çeşitli özelliklere ne düzeyde sahip olduğu konusundaki fikrinizi soracağız. Soruların doğru ya da yanlış bir cevabı yoktur. Biz, fotoğraftaki kişinin sizde bıraktığı izlenimi öğrenmek istiyoruz.

.....

BURAYA İKİ FOTOĞRAFTAN BİRİSİ GELECEK: MODERN GİYİMLİ VEYA GELENKSEL GİYİMLİ KADIN FOTOĞRAFI

.....

Fotoğraftaki kişi, 25 yaşında bir Afgan kadınıdır. Lütfen fotoğrafa bakın ve aşağıdaki ifadelerin her birine ne ölçüde katıldığınızı ölçek üzerinde işaretleyin.

	Kesinlikle Katılıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum Ne	Katılıyorum	Hiç Katılmıyorum
1. Bu kadın özgüvenlidir					
2. Bu kadın acımasızdır					
3. Bu kadın zekidir					

4. Bu kadın saygılıdır					
5. Bu kadın düzensizdir					
6. Bu kadın itaatkardır					
7. Bu kadın bağımsızdır					
8. Bu kadın kabadır					
9. Bu kadın sabırlıdır					
10. Bu kadın samimidir					
11. Bu kadın akılsızdır					
12. Bu kadın beceriklidir					
13. Bu kadın aktiftir					
14. Bu kadın tembeldir					
15. Bu kadın bencildir					
16. Bu kadın yardımseverdir					
17. Bu kadın fedakardır					
18. Bu kadın iyi huyludur					
19. Bu kadın naziktir					

EK 4**Sosyal Temas Ölçümü**

Sosyal Temas Ölçümü					
Aşağıdaki ifadeleri lütfen dikkatlice okuyunuz ve okuduğunuz maddeye ne oranda katıldığınızı o maddenin yanında yer alan sayılardan uygun olanı işaretleyerek belirtiniz.					
	Hiç yok	1 kişi	2-5 arası	5-10 arası	10 Fazla
1. Çalıştığınız iş yerinde veya Okuduğunuz üniversitede, fotoğraftaki gibi giyinen kaç yakın arkadaşınız vardır?	1	2	3	4	5
2. Yaşadığınız mahallede fotoğraftaki gibi giyinen kaç yakın arkadaşınız vardır?	1	2	3	4	5
	Asla	Bazen	Ara sıra	Oldukça çok	Her zaman
3. Bir ay içinde fotoğraftaki gibi giyinen yakın arkadaşınızla ne sıklıkla görüşüyorsunuz?	1	2	3	4	5
4. Bir ay içinde çalıştığınız iş yeri veya üniversitenizin kampüsü dışında, fotoğraftaki gibi giyinen yakın arkadaşınızla ne kadar vakit geçiriyorsunuz?	1	2	3	4	5

EK 5**SOSYAL MESAFE ÖLÇÜMÜ**

Sosyal Mesafe Ölçümü					
Aşağıdaki ifadeleri lütfen dikkatlice okuyunuz ve okuduğunuz maddeye ne oranda katıldığınızı o maddenin yanında yer alan sayılardan uygun olanı işaretleyerek belirtiniz.					
	Çok rahatsız hissederdim	Rahatsız hissederdim	Ne rahat ne rahatsız hissederdim	Rahat hissederdim	Çok rahat hissederdim
1.Fotoğraftaki kadın ailemden biriyle evlenmek suretiyle akrabam olsa.	1	2	3	4	5
2. Fotoğraftaki kadın yakın arkadaşım olsa	1	2	3	4	5
3.Fotoğraftaki kadın kapı komşum olsa	1	2	3	4	5
4. Fotoğraftaki kadın ile aynı sokakta yaşıyor olsam	1	2	3	4	5
5. Fotoğraftaki kadın ile aynı yerde çalışıyor olsam	1	2	3	4	5
6. Fotoğraftaki kadın evime misafir gelse	1	2	3	4	5

EK 6 CİNSİYET SİSTEMİNİ MEŞRU GÖRME EĞİLİMİNE DAİR ÖLÇÜM

Cinsiyet Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği							
Aşağıdaki ifadeleri lütfen dikkatlice okuyunuz ve okuduğunuz maddeye ne oranda katıldığınızı o maddenin yanında yer alan sayılardan uygun olanı işaretleyerek belirtiniz.							
	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen katılmıyorum	Ne katılıyorum ne de katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Tamamen katılıyorum	
1.Genel olarak, kadın ve erkek ilişkisi adildir.							
2. Ailelerde iş bölümü genellikle olması gerektiği gibi yapılır.							
3. Cinsiyet rolleri temelde yeniden inşa edilmelidir.							
4. Afganistan, kadınların yaşaması için dünyanın en iyi ülkesidir.							
5. Çoğu toplumsal cinsiyet politikası ve toplumsal cinsiyet ayrımı, toplumun çoğunluğunun yararınadır.							
6. Bu toplumda herkes (erkek ya da kadın) zenginlik ve mutlu olmak için eşit fırsatlara sahiptir.							
7. Cinsiyet ayrımı toplumda her yıl daha da kötüleşiyor.							
8. Bu toplumda, erkeklerin ve kadınların genellikle ne hak ederlerse onu alacakları şekilde düzenlenmiştir.							

EK 7 GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU VE KATILIM SONRASI ONAM FORMU

Gönüllü katılım formu

Merhaba Sayın katılımcı,

Bu çalışma Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Bölümü Tezli Yüksek Lisans Programı kapsamında Psikolog Firooz RAOOFY tarafından Öğretim Üyesi Doç. Dr. Leman Pınar TOSUN danışmanlığında yürütülmektedir. Çalışmada: kadınlara yönelik ilk izlenim oluşturma sürecini Afgan toplumunda incelemektir. Çalışmanın içeriği, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulu tarafından onaylanmış olup çalışmanın yürütülmesinin uygun olduğuna dair karar verilmiştir.

Çalışmaya katılımınızda gönüllülük esastır. Çalışmayı herhangi bir zamanda sonlandırma veya araştırmadan geri çekilme hakkınız vardır. Çalışma kapsamında sizden herhangi bir kimlik belgesi veya özel bir kimlik bilgisi istenmemektedir. Veriler bilimsel amaçla toplanmakta olup, bilimsel analiz yöntemleri ile grup düzeyinde değerlendirecektir.

Çalışma kapsamında sizi rahatsız edecek herhangi bir uygulama yapılmayacaktır fakat sizi rahatsız eden herhangi bir soru olduğunda cevaplandırmama hakkınız bulunmaktadır. Bununla birlikte, çalışmanın amacına ulaşabilmesi için tüm soruları eksiksiz okumanız ve cevaplandırmanız bizim için önemlidir.

Katılım şartlarını okudum, anladım ve onaylıyorum ☐

Çalışma ile herhangi bir sorunuzda bize aşağıdaki iletişim adreslerinden ulaşabilirsiniz.

İletişim adresi: Firooz RAOOFY (e-posta: firoozraofy1@gmail.com).

Çalışmamıza desteğinizden dolayı teşekkür ederiz. Saygılarımızla

Katılım Sonrası Bilgi Formu

Daha önce de belirtildiği gibi, bu çalışma Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim dalında Doç. Dr. Leman Pınar TOSUN danışmanlığında, Firooz RAOOFY'nun yüksek lisans tezi kapsamında yürütülen bir çalışmadır.

Çalışmanın amacı olarak kadınlara yönelik ilk izlenim oluşturma sürecini Afgan toplumunda incelenmesi olarak belirtmişti. Aslında ilk izlenim oluşturma süreci incelenmemiştir. Çalışmanın asıl amacı, kadınlara yönelik ilk izlenim oluşturma sürecinde kadınları giyim kuşam tarzının etkilerini Afgan toplumunda incelemektir. Bu amaçla katılımcılar iki gruba ayrılıp, iki farklı fotoğraf sunulmuştur ve ardından bu fotoğrafları sunduğumuz sıfatlar ve sorular üzerinden değerlendirmeleri istenmiştir. Dolayısıyla çalışmanın asıl amacına ulaşabilmesi ve sonuçların güvenilirliği için çalışma esnasında asıl amaç sizlerle paylaşılmamıştır.

Bu çalışmadan elde edilen bilgiler sadece bilimsel araştırma ve yazılarda kullanılacaktır. Araştırmaya katıldığınız için teşekkür ederiz.

Araştırmanın sonucuna öğrenmek için ya da daha fazla bilgi almak için Firooz Raoofy'ya başvurabilirsiniz (e-posta: firoozraoofy1@gmail.com).

EK 8.

ÖN ÇALIŞMANIN DEMOGRAFİK SORU FORMU FARŞÇA VERSİYONU.

اطلاعات عمومی

جنسیت شما؟

☐ زن ☐ مرد

چند ساله هستید؟

سطح تحصیل شما ؟

☐ لسانس ☐ ماستر ☐ دوكتور ☐ دیگر (لطفا مشخص بسازید):

دیپارتمنت تحصیلی شما؟

اگر مصروف تحصیل هستید صنف چند هستید؟.....(لطفا ذکر کنید)

سطح اقتصادی - اجتماعی خود را در مقایسه با محیط اطرافیان خود چگونه ارزیابی می کنید؟

☐ پایین ☐ پایین متوسط ☐ متوسط ☐ بالای متوسط ☐ بالا

EK 9.

KALIPYARGI İÇERİ MODELİ SIFATLARIN FARSÇA VERSİYONU

در توصیف برداشت های خود از مردم، ویژگی های مختلف آنها را ذکر می کنیم. برخی از این صفات با هدف توضیح اینکه فرد تا چه اندازه شایسته است و یا شایسته نیست (شایستگی: توانایی انجام کاری که فرد قصد انجام آن را دارد)، عده ای دیگر از آنها به منظور توضیح اینکه یک فرد تا چه اندازه دوست داشتنی است یا نیست (دوست داشتنی: داشتن حسن نیت و رفتار دلپسند نسبت به دیگران) و برخی دیگر به منظور توضیح اینکه یک فرد تا چه اندازه با اخلاق و یا بد اخلاق است (با اخلاق: قبول و اتخاذ معیارهای اخلاقی که در یک جامعه مورد قبول و پذیرش همگان است) استفاده میشود. در جدول زیر مجموعه ای از خصوصیات انسانی آورده شده است. ما می خواهیم نظر شما را در مورد چگونگی استفاده هر یک از آنها برای بیان شایستگی یا عدم شایستگی، دوست داشتنی بودن و یا نبودن شخص و برای بیان اینکه فرد تا چه اندازه با اخلاق است و یا نیست داشته باشیم. لطفاً جمله زیر را برای هر یک از ویژگی های لیست تکمیل کنید و با انتخاب یک عدد بین 1 تا 5 در مقیاس رتبه بندی، چقدر با آن موافق هستید را انتخاب کنید.

.....مشخصه ای است که می تواند یگوید شخص
شایسته است/ شایسته نیست
دوست داشتنی است/ دوست داشتنی نیست
با اخلاق است/ با اخلاق نیست

۱. هیچ موافقم نیستم

۲. موافقم نیستم

۳. نظری ندارم

۴. موافقم هستم

۵. کاملاً موافقم هستم

گویه					ابعاد	هیچ موافق نیستم	موافق نیستم	نظری ندارم	موافق هستم	کاملاً موافق هستم
۱. صمیمی بودن مشخصه ای است که می تواند بگوید شخص					شایسته است					
					با اخلاق است					
					دوست داشتنی است					
۲. همکاری با دیگران مشخصه ای است که می تواند بگوید شخص					شایسته است					
					با اخلاق است					

					دوست داشتنی است	
					شایسته است	۳. با هوش (با استعداد) بودن مشخصه ای است که می تواند بگوید شخص
					با اخلاق است	
					دوست داشتنی است	
					شایسته نیست	۴. نا مهربان بودن با دیگران مشخصه ای است که می تواند بگوید شخص
					با اخلاق نیست	
					دوست داشتنی نیست	
					شایسته است	۵. فداکار بودن مشخصه ای است که می تواند بگوید شخص
					با اخلاق است	
					دوست داشتنی است	
					شایسته نیست	۶. تنبل بودن مشخصه ای است که می تواند بگوید شخص
					با اخلاق نیست	
					دوست داشتنی نیست	
					شایسته است	۷. با احترام (مودب) بودن مشخصه ای است که می تواند بگوید شخص
					با اخلاق است	
					دوست داشتنی است	

					شایسته نیست	۸. خودخواه بودن مشخصه ای است که می تواند بگوید شخص
					با اخلاق نیست	
					دوست داشتنی نیست	
					شایسته نیست	۹. بی مدیریت بودن در زندگی مشخصه ای است که می تواند بگوید شخص
					با اخلاق نیست	
					دوست داشتنی نیست	
					شایسته نیست	۱۰. بیبک (بی پروا) بودن مشخصه ای است که می تواند بگوید شخص
					با اخلاق نیست	
					دوست داشتنی نیست	
					شایسته است	۱۱. صادق بودن مشخصه ای است که می تواند بگوید شخص
					با اخلاق است	
					دوست داشتنی است	
					شایسته است	۱۲. توانا بودن مشخصه ای است که می تواند بگوید شخص
					با اخلاق است	
					دوست داشتنی است	

					شایسته است	۱۳. آرام و بی سروصدا بودن مشخصه ای است که می تواند بگوید شخص
					با اخلاق است	
					دوست داشتنی است	
					شایسته نیست	۱۴. فریبکار بودن مشخصه ای است که می تواند بگوید شخص
					با اخلاق نیست	
					دوست داشتنی نیست	
					شایسته است	۱۵. فعال بودن مشخصه ای است که می تواند بگوید شخص
					با اخلاق است	
					دوست داشتنی است	
					شایسته است	۱۶. اعتماد به نفس مشخصه ای است که می تواند بگوید شخص
					با اخلاق است	
					دوست داشتنی است	
					شایسته نیست	۱۷. بی استعداد بودن مشخصه ای است که می تواند بگوید شخص
					با اخلاق نیست	
					دوست داشتنی نیست	
					شایسته است	۱۸. داشتن رفتاری خوب با دیگران مشخصه ای است که

					با اخلاق است	می تواند بگوید شخص
					دوست داشتنی است	
					شایسته است	۱۹. مهربان بودن مشخصه ای است که می تواند بگوید شخص
					با اخلاق است	
					دوست داشتنی است	
					شایسته است	۲۰. مستقل بودن مشخصه ای است که می تواند بگوید شخص
					با اخلاق است	
					دوست داشتنی است	
					شایسته است	۲۱. مطیع (فرمانبردار) بودن دیگران مشخصه ای است که می تواند بگوید شخص
					با اخلاق است	
					دوست داشتنی است	
					شایسته نیست	۲۲. ظالم (بی رحم) بودن مشخصه ای است که می تواند بگوید شخص
					با اخلاق نیست	
					دوست داشتنی نیست	

EK 10.

ÖN ÇALIŞMANIN GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

ارزیابی ویژه گی های انسانی

سلام اشتراک کننده عزیز!

این تحقیق توسط روان شناس فیروز "رؤفی" تحت راهنمایی پوهندوی دوکتور لیمان پینار توسون (Doç. Dr. Leman Pinar Tosun) استاد پوهنتون الوداغ شهر بورسا کشور ترکیه جهت تکمیل تیزس ماستری رشته روان شناسی انجام میشود.

هدف این تحقیق مقدماتی دریافت ویژگی های مختلفی است که ما در زندگی روزانه در ارتباط و تعامل با دیگران استفاده میکنیم. برخی از آنها با هدف توضیح اینکه فرد تا چه اندازه شایسته است یا نیست و برخی دیگر برای اینکه شخص تا چه اندازه دوست داشتنی است یا نیست و برخی دیگر اینکه فرد تا چه اندازه با اخلاق است یا نیست استفاده میشود. پاسخ درست یا غلطی به سوالات وجود ندارد. میخواهیم بدانیم ویژگی های مختلفی را که لیست کردیم به نظر شما به چه میزان بیان کننده شایسته بودن و یا نبودن، دوست داشتنی بودن و یا نبودن و با اخلاق بودن و یا نبودن یک فرد است. محتوای تحقیق توسط کمیته تحقیقات و علوم اجتماعی و انسانی پوهنتون الوداغ شهر بورسا ترکیه مورد تایید قرار گرفته شده است.

اشتراک کننده عزیز اشتراک شما درین تحقیق ضروری است. اما شما برای اشتراک یا عدم اشتراک آزاد هستید، شما حق این را دارید هر زمانیکه خواسته باشید از حق اشتراک خود منصرف شوید. شما نیازی برای درج اطلاعات شناسایی شخصی خود ندارید، اطلاعات شما فقط بخاطر اهداف علمی استفاده شده و در سطح گروهی با روش های علمی تحلیل و ارزیابی میشود. در جریان پاسخ دهی به پرسشنامه اگر سوالی داشتید میتوانید از محقق بپرسید. پاسخ شما بطور دقیق و صادقانه به سوالات، ما را برای رسیدن به اهداف تحقیق کمک میکند. اگر سوالی در مورد تحقیق داشتید لطفا تماس بگیرید.

ایمیل: firoozraoofy@yahoo.com

از اشتراک تان درین تحقیق قبل از قبل از صمیم قلب تشکری مینمایم.

من شرایط این تحقیق را خواندم و قبول دارم ☐ (لطفا اینجا را علامت بزنید)

EK 11.

ANA ÇALIŞMANIN DEMOGRAFİK SORU FORMU FARŞÇA VERSİYONU.

جنسیت شما؟

☐ زن ☐ مرد

چند ساله هستید؟

در کدام ولایت زندگی میکنید؟

سطح تحصیل شما ؟

☐ لیسه عالی ☐ لسانس ☐ ماستر ☐ دیگر (لطفا مشخص بسازید):

سطح اقتصادی - اجتماعی خود را در مقایسه با محیط اطرافیان خود چگونه ارزیابی می کنید؟

☐ پایین ☐ پایین متوسط ☐ متوسط ☐ بالای متوسط ☐ بالا

EK 12.

به تصویر مشاهده نموده بگویند که شما با کدام یکی از صفات که در زیر بیان شده موافقت می کنید، لطفا علامت گذاری کنید؟

در اینجا از این دو تصویر فقط یکیش همراهی یک پرسشنامه نشان داده شده است. یعنی یک پرسشنامه با دو عکس متفاوت

فرد که در تصویر مشاهده میکنید یک زن ۲۵ ساله افغان است.

کاملاً موافق هستم	موافق هستم	نظری ندارم	موافق نیستم	هیچ موافق نیستم	
					۱/ این زن با اعتماد به نفس است
					۲/ این زن بی عاطفه / نا مهربان است
					۳/ این زن با هوش است.
					۴/ این زن با احترام (مودب) است
					۵/ این زن بی نظم ست.
					۶/ این زن مطیع است
					۷/ این زن مستقل است
					۸/ این زن بی باک (بی پروا) است
					۹/ این زن آرام است.

					۱۰ / این زن صمیمی است
					۱۱ / این زن بی استعداد است
					۱۲ / این زن توانمند است
					۱۳ / این زن فعال است
					۱۴ / این زن تنبل است
					۱۵ / این زن خود خواه است.
					۱۶ / این زن کمک کننده (خیر خواه) است.
					۱۷ / این زن فداکار است
					۱۸ / این زن خوش خلق و خوش رفتار است
					۱۹ / این زن مهربان است

EK 13.

SOSYAL TEMAS ÖLÇEĞİN FARŞÇA VERSİYONU

انتخاب لباس این خانم تا چه اندازه با سبک لباس شما مطابقت دارد؟

تقریباً هیچ مطابقت ندارد	مطابقت ندارد	یک کم مطابقت دارد	کاملاً مطابقت دارد
۱	۲	۳	۴

بیشتر از ۱۰	۵-۱۰	۲-۵	بسیار کم	بسیار زیاد	
					۱/ چند دوست نزدیک شما در دانشگاه یا محل کارتان دارید که نحوه پوشش لباس شان شباهت به این خانم دارد؟
					۲/ در محل زندگی تان چند دوست نزدیک دارید که مانند خانم در عکس لباس می پوشند؟
همیشه	خیلی زیاد	بعضی اوقات	گاهگاه	هیچگاه	
					۳/ در یک ماه چند بار دوستان صمیمی خود را می بینید که مانند این خانم لباس می پوشد؟
					لطفاً بر اساس ساعت ارزیابی کنید
					۴/ در یک ماه چقدر زمان خود را با دوست صمیمی خود که مانند این خانم لباس می پوشد ؟

EK 14.

CİNSİYET SİSTEMİ MEŞRULAŞTIRMA ÖLÇEĞİN FARŞÇA VERSİYONU

در جدول زیر بیان های مختلفی جا دارد، لطفا هر ماده را به دقت خوانده و با هر ماده به چی اندازه موافق و یا مخالفت هستید؛ در مقابل هر ماده یکی از درجات را که موافق و یا مخالف هستید را اشارت نمایید. ماده ها را لطفا نظر به شرایط زندگی خانم ها در افغانستان ارزیابی کنید؟

هیچ موافق نیستم	موافق نیستم	تا حدی موافق نیستم	نه موافقم نه مخالف	تا حدی موافقم	موافقم	کاملا موافق هستم
						۱/ به طور کلی، روابط بین مردان و زنان منصفانه است.
						۲/ تقسیم کار در خانواده ها عموما همانطور که باید باشد انجام می شود.
						۳/ موقف اجتماعی زنان و مردان در جامعه باید به طور اساسی بازنگری شود.
						۴/ افغانستان، بهترین کشور جهان برای زندگی زنان است.
						۵/ اکثر سیاست های مربوط به جنسیت و تقسیم بندی جنسی در افغانستان خدمت به رشد بیشتر جامعه است.
						۶/ هر فرد (مرد و زن) فرصت مساوی برای پیشرفت، بدست آوردن ثروت و خوشی را در جامعه صاحب است.
						۷/ جنسیت گرایی در جامعه هر سال بدتر می شود.
						۸/ جامعه شکلی تنظیم شده است که مردان و زنان معمولا آنچه را که شایسته هستند دریافت می کنند.

EK 15.

SOSYAL MESAFE ÖLÇEĞİN FARŞÇA VERSİYONU

در جدول زیر بیان های مختلفی جا دارد، لطفا هر ماده را به دقت خوانده و با هر ماده به چی اندازه موافق و یا مخالفت هستید؛ در مقابل هر ماده یکی از درجات را که موافق و یا مخالف هستید را اشارت نمایید.

بسیار احساس راحتی می کنم	احساس راحتی می کنم	احساس راحتی یا ناراحتی نمی کنم	احساس ناراحتی می کنم	بسیار احساس ناراحتی می کنم	
					۱/ اگر این خانم با ازدواج با یکی از خانواده من يك خوشاوند باشد.
					۲/ اگر این خانم بهترین دوست من باشد.
					۳/ اگر این خانم همسایه در به دیوار من باشد.
					۴/ اگر در همان مکان کار کنم که این خانم کار میکند
					۵/ اگر در همان محل زندگی کنم که این خانم زندگی میکند.
					۶/ اگر این خانم به عنوان مهمان به خانه من بیاید.

EK 16.

GÖNÜLÜ KATILIM FORMUNUN FARSÇA VERSİYONU

سلام اشتراک کننده عزیز!

این تحقیق توسط روان شناس فیروز، «رؤفی»، تحت راهنمایی پوهندوی دوکتور لیمان پینار توسون (Doç. Dr. (Leman Pınar Tosun) استاد پوهنتون الوداغ شهر بورسا کشور ترکیه جهت تکمیل تیزس ماستری روان شناسی انجام میشود.

هدف این تحقیق ایجاد یک تصور ذهنی در ذهن شماست. ما یک عکس به شما نشان می دهیم، سپس نظر شما را در مورد خصوصیات مختلفی را که لیست کردیم در رابطه به فرد در تصویر مشاهده میکنید، به چه میزان دارای این صفات است میپرسیم. پاسخ درست یا غلطی به سوالات وجود ندارد. ما می خواهیم بدانیم چه تصویری از این عکس در ذهن شما باقی مانده است. محتوای تحقیق توسط کمیته تحقیقات و علوم اجتماعی و انسانی پوهنتون الوداغ شهر بورسا ترکیه مورد تایید قرار گرفته شده است.

اشتراک کننده عزیز اشتراک شما درین تحقیق ضروری است. اما شما برای اشتراک یا عدم اشتراک آزاد هستید، شما حق این را دارید هر زمانیکه خواسته باشید از حق اشتراک خود منصرف شوید.

شما نیازی برای درج اطلاعات شناسایی شخصی خود ندارید، اطلاعات شما فقط بخاطر اهداف علمی استفاده شده و در سطح گروهی با روش های علمی تحلیل و ارزیابی میشود.

در جریان پاسخ دهی به پرسشنامه اگر سوالی داشتید میتواند از محقق بپرسید، در ضمن اگر سوالی برای شما ناراحت کننده بود میتوانید جواب ندهید. با این حال پاسخ گویی شما بطور دقیق و صادقانه به سوالات، ما را برای رسیدن به اهداف تحقیق کمک میکند.

اگر سوالی در مورد تحقیق داشتید لطفا تماس بگیرید.

ایمل: firoozraoofy1@gmail.com

از اشتراک تان درین تحقیق قبل از قبل از صمیم قلب تشکری نموده لینک پرسشنامه را با دوستان تان شریک بسازید خیلی ممنون میشویم.

با احترام

☐ من شرایط اشتراک این تحقیق را خواندم و قبول دارم

EK 17.

KATILIM SONRASI BİLGİ FORMUNUN FARŞÇA VERSİYONU

اطلاع دهی بعد از اشتراک

قسمیکه قبلاً ذکر کردیم این تحقیق توسط روان شناس فیروز، «رؤفی»، تحت راهنمایی پوهندوی داکتر لیمان پناز توسون استاد پوهنتون الوداغ کشور ترکیه جهت تکمیل نیزس ماستری دیپارتمنت روان شناسی انجام میشود.

بررسی درک و برداشت اولیه ذهنی اشتراک کنندگان از تصویر مشاهده شده به عنوان هدف تحقیق ذکر شده بود. اما در واقع هدف اصلی تحقیق بررسی تأثیر سبک لباس زنان در جامعه افغانستان در فرایند ایجاد اولین برداشت ذهنی نسبت به زنان است. برای این منظور شرکت کنندگان به دو گروه تقسیم شدند ، دو عکس مختلف ارائه شد و سپس از آنها خواسته شد که این عکسها را بر اساس صفت ها و سوالی که ارائه کردیم ارزیابی کنند. بنابراین ، هدف اصلی تحقیق در جریان تحقیق برای دستیابی به هدف اصلی و قابلیت اطمینان نتایج ، با شما به اشتراک گذاشته نشده است.

اطلاعات به دست آمده از این مطالعه فقط در تحقیقات و مقالات علمی استفاده خواهد شد.